

CÂTEVA REPERE TURISTICE (COMUNA BOZIORU, JUDEȚUL BUZĂU)

Prof. Ilie MÂNDRICEL
FOTO: prof. Mihai MÎNCU

Una dintre zonele cele mai interesante ale județului Buzău, care numără valori turistice excepționale, nu puține având statut de unicat național, zonă încă puțin studiată și cunoscută, în ciuda frumuseților și bogățiilor sale ce răsplătesc din plin efortul drumețului, este zona Subcarpaților. Acest arc, având o lungime de peste 100 de km și o lărgime 20-25 de km, cuprinde meleagurile unde se logodesc dealurile cu munții de-a lungul unui șir de bazinete depresionare de contact Chiojd-Sibiciu-Scăeni-Goidești-Lopătari. Geografic și administrativ, este vorba despre locuitorii de sub munte ai Buzăului, trăitori pe Valea Chiojdului, Valea Colților, Valea Bălăneșei și pe Valea Slănicului, în părțile de obârșie ale acestora. Comunele Bisoca, Bozioru, Brăești, Chiliile, Chiojdu, Colți, Odăile, Lopătari și Mânzălești alcătuiesc și azi o lume cu un profil geografic, economic, social-istoric, etnografic și lingvistic bine conturat. Ca peste tot în Subcarpați, ne întâlnim și aici „cu mari și frumoase așezări omenești, cu culturi agricole și întinse livezi de pomi fructiferi, cu vestigii istorice, care arată o intensă depănare de viață, datorată adăpostului oferit de înălțimi și de codri”¹. Limita de nord a acestui spațiu, comuna Gura Teghii, aparține muntelui. În vechime, comunele erau așezate la extremitatea nordică a plaiurilor Pârscov și Slănic, județul Buzău și în plaiul Despre Buzău, județul Saac, satele lor fiind sate „de cordon”, care asigurau paza graniței spre Transilvania și Moldova.

Accesul în zonă este relativ simplu: din D.N.10 Buzău-Brașov, cu abatere în dreapta la Măgura, se pătrunde pe Valea Bălăneșei (D.J.203L, asfaltat până la Bozioru), ață pe care se înșiră, urcând cu tenacitate spre munte, comunele Pârscov, Cozieni, Bozioru, Odăile și Brăești (60 de km de la Buzău, 30 km de la Măgura). De la Brăești drumul urcă la Goidești (D.C.82), lasă în urmă satul Ivănețu și ajunge la răscrucea din vârf. În stânga se coboară pe

¹ Academia Română, *Istoria Românilor*, ed. a II-a, rev. și adăugită, vol. I, Ed. Enciclopedică, București, 2010, p. 10.

Tainața până la Gura Teghii, iar în dreapta, prin Plaiul Nucului, la Lopătari și Mânzălești, cu posibilitatea de a trece de la Vintilă Vodă la Sărulești și Bisoca sau de a coborî pe D.J.203K la Buzău prin Beceni, Cernătești, Săpoca și Mărăcineni (60 de km de la Lopătari). Spre Chiojdu și Colți intrarea se face tot din D.N.10. Localitățile erau legate în trecut pe sub munte de „drumul dintre plaiuri și județe”, care de la Râmnicu Sărat (județ separat), intra în Buzău pe la Bisoca, ajungea la Lopătari și, de la Goidești, traversa Saacul (județ împărțit din 1845 între Buzău și Prahova) și intra în Transilvania pe la Comandău. Din el se desprindea „calea Dâmboviței” care șerpuia tot pe sub dealuri, despărțind plaiul Pârscov de plaiul Buzău și pe sub Istrița, în plasa Sărății, răzbătea spre Târgșor și București, dând călătorilor șansa de a se apăra și ascunde în caz de pericol, fapt imposibil în câmp deschis.

Din punct de vedere social-istoric, satele de deal și de munte sunt cele mai vechi așezări umane din fosta „țară a Buzăului”. Astfel, despre Brăești hrisoavele afirmă că aparținuse moșnenilor locului „încă de mai înainte vreme, de la ceilalți bătrâni domni de demult, de la începutul țării”². Moșnenii Scăeni din comuna Bozioru fuseseră răsplătiți cu moșie „pentru dreaptă și credincioasă slujbă” de Mircea cel Bătrân, după bătălia de la Rovine (1394)³. În sec. XV e atestat documentar Chiojdu, iar în prima parte a sec. XVI sunt atestate satele Beceni, Bisoca, Câmpulunganca, Cocorăști, Crevelești, Furești, Goidești, Grabicina, Lacurile, Lopătari, Mănești, Posobești, Răghinești, Ulmet, ca să ne referim numai la câteva. În toate aceste străvechi așezări obștile satești s-au organizat de timpuriu în puternice moșnenii, active până după cel de-al doilea război mondial, când le-a îngropat definitiv comunismul. În Evul Mediu satelor moșnenești li s-au adăugat cele de rumâni care clăcuiau pe moșiile mănăstirilor și schiturilor din zonă (Aluniș, Cocorăști, Chiliile, Dedulești, Găvanele, Găvanu, Menedic, Micșani, Pinu, Podeni, Poiana Mărului, Poteca, Sf. Gheorghe). Locuitorii de azi poartă ca zestre genetică mândria omului liber de odinioară, stăpân de pământ și purtător de arme, opoziția dărză la năvăliri și nedreptăți, credința în Dumnezeu și atașamentul față de moșia proprie, față de moșia mare (țara) și față de conducătorii ei, cordunașii sau potecașii „ținându-se de veacuri la sânul domniei”.

Știut este că firea oamenilor se reflectă în folclorul lor. Mare răspândire au aici legendele despre întemeierea satelor. Ele se subsumează teoriei eroului eponim, derivând numele satului de la cel al primului stăpân sau întemeietor. Cunoscută peste tot este legenda celor 3 căpitani ai lui Negru Vodă care, ajutând

² *Documenta Romaniae Historica* (DRH), B. Țara Românească, Ed. Academiei, vol. 23, București, 1982, p. 298.

³ Mențione târzie, din 18 martie 1831 (A.N.I.C. București, Fond Episcopia Buzăului, XII/15).

pe domnitor să alunge tătarii, au primit ca răsplată pământurile pe care ei s-au așezat și și-au întemeiat satele⁴. Pe Valea Slănicului căpitanii legendarului descălecător ar fi fost Beșliu, Lopată și Manea. Pe Valea Bălăneșei ei sunt Bălan, Braia și Go(i)dea. În alte locuri, Bălan, Colțea și Goidea. O variantă a legendei a cules în 1932 de la bătrânii satului Bozioru prof. C-tin Gh. Dumitrescu și o găsim într-un manuscris păstrat la Arh. Naț. Buzău⁵. Căpitanii erau Bozianu, Goidea și Lopată. De la sat la sat ei sunt alții, ba parcă spre a împăca pe toată lumea, numărul lor este când 3, când 6, 9 sau 12. În 1980 am cules și am publicat o variantă care amintea de 9 căpitani: Bălan, Beșliu, Bozianu, Braia, Colțea, Goidea, Lopătărea, Manea și Sibiescu, întemeietorii satelor Bălănești, Beșlii, Bozioru, Brăești, Colți, Goidești, Lopătari și Sibiciu⁶.

Forma de relief dominantă este dealul, comunele fiind o înșiruire de culmi cu înălțimi de 500-1000 m. Dinspre nord, aceste spinări de bivoli sunt vegheate de piscuri muntoase care trec de 1000 m. Relieful, particularitățile lui geomorfologice și caracteristicile climei au influențat vegetația⁷. Cunoscând amănunțit locurile, remarci eterogenitatea covorului vegetal, amestecul de plante mediteraneene cu cele alpine, acestea prezente nu doar pe culmile muntoase, ci și pe dealuri, însă „în dos”, adică pe versanții lor nordici, expuși mai puțin soarelui. Semnificativă este prezența unui măslin (*Olea europaea*) la Mușcelul Cărămănesc, Colți. La Bozioru și Brăești sunt prezente exemplare de larice (*Larix larix*), singura rășinoasă căreia îi cad acele. De aceea, la Piatra'Ngăurită (Bozioru) zărești în iernile cu zăpadă numeroase pete galbene care distonează cromatic în peisaj. Peste tot crește stejarul pufos (*Quercus pubescens*), mojdreanul (*Fraxinus ornus*) și loza sau lozia.

În rândul rezervațiilor naturale zona se înscrie cu **Pădurea Găvanu** din bazinul superior al Jgheabului, com. Mânzălești, pe versantul estic al Breazăului. În suprafață de peste 200 ha, este o rezervație forestieră caracteristică genofondului de pin silvestru (*Pinus silvestris*), care se dezvoltă și se regenerează natural, fără intervenție umană. Conține peisaje unice prin frumusețe de-a lungul celor două căi de acces spre Schitul Găvanu. **Platoul Meledic** este o rezervație mixtă (geologică, zoologică și speologică), aflată la o altitudine de 600 m în bazinul superior al Slănicului, între pâraiele Jgheab și

⁴ I. Petrescu-Burloiu, *Subcarpații Buzăului*, Ed. Litera, București, 1977, p. 142.

⁵ *Material documentar privind viața orașului Buzău*, vol. IV C, p. 231.

⁶ Arh. Statului Buzău, *Vestigiile rupestre din Munții Buzăului*, Buzău, 1980, p. 40.

⁷ Pentru aspectele geografice, vezi I. Petrescu-Burloiu, *op. cit.*, pass.; I. Ștefănescu, *Subcarpații dintre Sușița- Zăbrăuși și Buzău*, Ed. Academiei, București, 1972, pp. 9-23, sau culegerile colective *Geografia județului Buzău și a împrejurimilor*, București, 1971 și *Din geografia județului Buzău*, Buzău, 1973, pass.

Sărata. Prezintă o varietate de doline, versanți abrupti, lapiezuri și avene. Pe cele 60 de ha se află 2 lacuri și peste 25 de peșteri. Peștera 6 S de la Mânzălești deținea în 1980 recordul mondial de cea mai lungă peșteră în masiv de sare – 1257 m. O altă zonă care ar trebui declarată rezervație naturală este **Sarea Pinului**, între Bozioru și Brăești, un adevărat depozit natural de sare diapiară. Ariei protejate sunt **Lacurile Bisoca**, forestieră și geologică, 10 ha care cuprind Lacul Limpede și Negru, formate în doline pe gresie calcaroasă și alta, tot mixtă, geologică și paleontologică, cea a chihlimbarului de **Colți**, în suprafață de 2,5 ha. Are ca centru comuna Colți, cu Muzeul chihlimbarului, unicat național, și cu părăsita mină de chihlimbar de la Strâmba. Această arie protejată înseamnă implicit un omagiu adus inginerului D-tru Grigorescu, fiu al locurilor, concesionar și exploatator între cele două războaie mondiale al unor întinse suprafețe ambrifere din comunele vecine Colților⁸. Ca monumente ale naturii au fost declarate **Focul viu** de la Terca, Lopătari și **Piatra albă „La Grunj”**, com. Mânzălești. Printre plantele rare și ocrotite se înscrie garofița de stâncă (*Dianthus spiculifolia*), un endemism carpatic întâlnit la Peștera lui Dionisie Torcătorul, Bozioru. În bazinul superior al Bălăneșei și în platoul Meledic e semnalat scorpionul mic, cu înțepătură nepericuloasă (*Euscorpius carpathicus*). Alte specii de animale și păsări ocrotite: broasca țestoasă de uscat, pe Bălăneasa, Slânic și în Platoul Meledic și ciocănitoarea verde, cu răspândire în întreg culoarul Chiojd-Lopătari⁹.

O sumară caracterizare etnografică a locurilor trebuie să se refere la tipul așezărilor, ocupațiile și meșteșugurile tradiționale, gospodăria și locuința țărănească, port popular, obiceiuri, folclor local și manifestări etnofolclorice contemporane. În general, tipul de așezare umană din nordul județului Buzău e satul cu case izolate, cu cătune, grupuri de case și gospodării risipite pe văi și dealuri. Este un sat al economiei mixte, caracteristic regiunilor de dealuri, îmbinând trăsături ale tipului pastoral-forestier specific muntelui cu cele ale tipului agrar din câmpie. Sate pastoral-forestiere se găsesc în masivul Ivănețu, cu așezări permanente și temporare pe culmi: Fundata, Goidești, Plaiul Nucului, Ploștina. Toate satele zonei au specific montan, fiind așezate pe plaiuri, platouri, tăpșane și de-a lungul apelor, cu odăi și grădini în afara satului și cu o economie bazată pe animale și pădure. Întâlnim în Subcarpații buzoieni de contact atât sate de vale, cu subtipurile de obârșii (Aluniș, Buduile, Ghiocari, Gornet), de strâmtori (Scăeni) și de confluență (Bozioru), cât și sate de interfluvii, cu subtipurile de plaiuri (Ivănețu) și de găvane și șei (Găvanele)¹⁰. Amestecul

⁸ Muzeul Județean Buzău, *Chihlimbarul: bijuterie și elixir*, Ed. Alpha MDN, Buzău, 2005, p. 4.

⁹ Fundația „Pro Mediu” Buzău, *Cartea verde a județului Buzău*, Ed. Eclipse, Buzău, 1998.

¹⁰ I. Petrescu-Burloiu, *op. cit.*, pp. 137-152.

moșnenilor cu clăcașii a avut ca efect împrăștierea ultimilor în câmp, migrarea acolo a „însurăteilor” și deținerea de către fiecare comună a câte 500-1000 ha de teren arabil în Bărăgan. Acesta a și fost motivul pentru care întreaga zonă s-a colectivizat.

Oglindind ocupația proprietarilor, gospodăriile tradiționale conțin case de zid sau din lemn, cu beciuri din piatră. Construcțiile supraetajate sunt totuși rare. Anexele (acareturile gospodărești) sunt cele obișnuite, cu tendința de împuținare: grajdul pentru vite, adesea cu fânar deasupra, cotețe, polăți în spatele caselor, iar în lipsa lor o magazie, porumbarul și velnița, mai rar lojnița pentru uscat fructe. De regulă curtea animalelor (păsărilor) este despărțită de casă. Gospodării neîmprejmuite cu gard nu mai există. Obișnuit, locuința are 3 sau mai multe camere. Au apărut și locuințe moderne, gen vilă, adevărate pensiuni agroturistice. Locuitorii sunt primitivi și amabili, iar condițiile de găzduire bune, pentru sume modeste se oferă mâncăruri tradiționale, din produse naturale: lapte, brânză, unt, ouă, carne de pasăre sau de vite mici. Găsești renumita țuică de Buzău, poți consuma lapte muls în fața ta sau poți participa la tăiatul și gătitul păsării, după dorință.

Ocupația de bază a locuitorilor rămâne agricultura, cu accent pe animale și livadă. Prezența lemnului și a pietrei a dus la înflorirea meșteșugurilor specifice. Buni ciobani se găsesc la Brăești, dar aproape fiecare sat are stână proprie. Vitele mari sunt păscute pe izlaz cu rândul sau cu văcar, atunci când stăpânul nu le duce la odaie. Pomicultura este la mare cinste, dealurile fiind pline de livezi. În grădinile de lângă casă se cultivă și legume, dar cam fără succes dacă nu se fac udări. Solul impropriu culturii cerealelor ne obligă să includem în peisajul agricol și social al trecutului, mai puțin al prezentului, agricultura transhumantă, pendularea între deal și câmp pentru lucrul pământului, adusul cerealelor și schimbul de produse. După retrocedare, aproape peste tot, muncile agricole le fac asociații specializate, care oferă proprietarului arendă în bani sau produse. Lucrul la pădure a fost cunoscut și practicat de veacuri. Buni țapinari se află la Lopătari și Goidești. Bozioru era cunoscut pentru dogarii săi, buni lucrători de donițe, putini, buriase, burie, butoaie, tocitori și căruțe. Joagăre, fierăstraie și circulare există câteva în fiecare comună. Olăritul se practică la Mânzălești, șindrilăritul și cojocăritul la Lopătari, țesutul (în trecut, la argea) și confecționatul costumelor populare la Mânzălești etc. Stupari găsești peste tot. Zona se pretează pentru culesul din natură al plantelor medicinale și fructelor de pădure. Pe lângă vișinată, zmeură, afinată, socată și trandafirată, poți găsi gemuri și dulcețuri de fructe, vestitele ghebe murate, zacuscă de ghebe, dar și diferite infuzii și siropuri naturale din muguri de brad sau de pin, de cătină (un adevărat panaceu

universal) sau poți bea ceaiuri din flori și plante pe care Dumnezeu le-a semănat cu dărnicie pe plaiuri¹¹.

Costume populare se găsesc la Bisoca și Gura Teghii, la Colți, Lopătari și Mânzălești, adică acolo unde s-au conservat obiceiurile, tradițiile și cântecele strămoșești, acolo unde se desfășoară serbări și festivaluri folclorice ca: „Plaiuri bisocene”, „Pe urme de baladă” – Gura Teghii, „Festivalul Slănicului” – la Meledic și „Floare de colț” – Colți. La Colți se află **biserica Aluniș**, săpată în stâncă și cu un pridvor de lemn, una dintre cele mai vechi din Țara Românească (1274). Legenda spune că au ridicat-o ciobanii Simion și Vlad care, pascăndu-și turmele, au visat să sape în stânca din fața lor o bisericuță. După luni de muncă, încălzind stânca spre a se săpa mai ușor, truda le-a fost răsplătită, biserica fiind gata, după ce în stânca altarului găsiseră o icoană făcătoare de minuni, care ulterior a dispărut. Intrarea în biserică era vegheată de statuile a doi câini de piatră, și ele dispărute. Alunișul a servit ca biserică a mănăstirii atestate la finele sec. al XVI-lea. Anual, pe 29 august, în ziua Tăierii Capului Sf. Ioan Botezătorul se adună aici la închinăciune și la praznic mulțime de credincioși din jur.

S-a subînțeles că potențialul turistic al Subcarpaților de contact ai Buzăului este unul deosebit. Se pretează la un turism de circulație, adică în tranzit de pe drumurile care străbat județul de la sud la nord (București-Ploiești-Urziceni-Focșani-Bacău-Suceava) sau de la vest la est (Brașov-Brăila). Mai indicat ar fi turismul de sejur sau agroturismul, cu opriri în satele traseelor de pe cele patru văi. Locurile au atras și atrag mulți vizitatori. Pe lângă turiștii „de toată mâna”, și-au purtat pașii pe aceste meleaguri personalități de marcă ale artei, științei și culturii noastre. Amintim scriitorii Vlahuță, Odobescu, Voiculescu și Marin Sorescu, un împătimit al Penteleului, cărora le adăugăm pictorii Andreescu, Grigorescu și Tattărăscu și încheiem cu profesorii Vasile Drăguț, Ion Ionașcu, Pamfil Georgian și Grigore Posea. Pe urmele atâtor oameni celebri iubitori de natură, depinde de fiecare să beneficiem de destinațiile turistice pe care zona le oferă. Putem lua cu noi ca ghiduri excelente prezentări ale prof. Mihai Mîncu¹². Ne vom simți mai sănătoși, mai buni, mai aproape de esențele primordiale ale vieții și mai aproape de esența esențelor – Dumnezeu.

* * *

¹¹ Vezi, O. Horșia, *Zona etnografică Buzău*, Ed. Sport-Turism, București, 1981, pass.

¹² Consiliul Județean Buzău, *Călător prin ținutul Buzăului. Valea Bălăneșei*, foto și text prof. Mihai Mîncu, Ed. Alpha MDN, Buzău, f. a. și Idem, *Valea Slănicului*, idem, f. a.

Procedând oarecum școlărește (doar toți suntem rodul didacticii), facem un decupaj în zona prezentată anterior și ne oprim în comuna Bozioru, din nord-vestul județului Buzău (20 km de la Măgura, spre a prezenta zestrea ei naturală și cultural-spirituală. Este o comună mică (36,782 km p, 510 gospodării, 1278 locuitori)¹³; în trecut însă cifrele erau de 2-3 ori mai mari. Are 11 sate: Bozioru, Bozioru de Sus, Buduile, Fișici, Găvanele, Izvoarele, Nucu, Râu, Scăeni, Ulmet și Văvălucile; în trecut era comuna „cea mai numeroasă în cătune”¹⁴, având 20 de sate, unele aparțin azi comunelor limitrofe.

Din punct de vedere fizico-geografic, localitatea se prezintă ca un șir de culmi de 600-900 m, tăiat în două părți inegale de apa Bălăneșei. Terasale de vale cu satele Izvoarele, Bozioru și Râu își dau mâna peste deal cu depresiunile din partea centrală a ulucului de contact Chioj-Sibiciu-Scăeni-Lopătari în care se pitesc precum păsările în cuiburi satele Buduile, Scăeni, Văvălugi (Văvălucile oficial, evident greșit), Fișici și Găvanele. Diferența mare de altitudine (330 m la intrarea în comună, 1095 Vf. Zboiu și 1115 Vf. Arsenia) dă reliefului aspect fragmentat, frământat, cu maluri sterpe de pe care a fugit solul până la roca-mamă, cu trovanți de eroziune, cu falii pronunțate, cu pereți care au o stratigrafie chinuită, cu coame ca dinții de pieptene, care, stânenite în efortul de ridicare la cer, aruncă haina vegetației, cu stânci presărate cu cochilii de melci, de scoici sau de alte vietăți trăitoare în marea-mamă cu care Dumnezeu acoperise meleagurile cu milioane de ani în urmă și cu numeroase fenomene de modelare naturală a versanților.

În drumul de la Măgura la Bozioru este obligatoriu să vedeți **Casa memorială Vasile Voiculescu** din Pârscov¹⁵. În centrul satului de reședință a comunei Bozioru (numit în vechime și Gârla) se află **monumentul eroilor**, dezvelit în 1928 și restaurat prin adăugarea unor plăci de marmură în 2003. În spatele lui, **biserica de lemn Adormirea Maicii Domnului**, ridicată între 1906 și 1926, de proporții monumentale, catedrala Văii Bălăneșei, după expresia Î. P. S. Epifanie, fostul Arhiepiscop al Buzăului și Vrancei. Vizavi, într-o clădire cu nivel, reprezentativă pentru arhitectura zonei, cu foișor și balcoane pe stâlpi din lemn de prun ciopliți artistic, **Primăria**. Alături, **biblioteca** și peste drum, **căminul cultural** și **școala** (învățământ mănăstiresc de la finele secolului al XVIII-lea și învățământ public de stat – „avutul celor mai săraci copii” – din

¹³ Arhiva Primăriei Bozioru, jud. Buzău, Recensământ 2002, dos. nr. 1/2002, f. 1.

¹⁴ B. Iorgulescu, *Dicționar geografic, statistic, economic și istoric al județului Buzău*, Ed. Soccec, București, 1892, sub nume.

¹⁵ Muzeul Județean Buzău, *Casa memorială Vasile Voiculescu, com. Pârscov*, Buzău, f. ed., 2009.

1838¹⁶). Câteva plăci comemorative pe clădirea bibliotecii (vechea școală) amintesc evenimente și personalități locale. La intrarea în clădirea nouă a școlii, un „remember” cu numele tuturor dascălilor care au contribuit de-a lungul vremii la luminarea oamenilor locului. În locul fostului sediu al C.A.P. s-a ridicat moderna și frumoasa clădire a unui **Centru de informare și documentare turistică**.

Ca și oamenii, localitățile au chipuri diferite, fiecare fiind inconfundabilă. Fizionomia distinctă a comunei Bozioru este dată de două realități complexe ale locului: vestigiile rupestre de la Nucu și „plânsul stâncilor” – apele minerale ale zonei. Vestigiile rupestre reprezintă un fenomen spiritual, istoric și social unicat, mărturii ale unui trecut îndepărtat. Aici au ființat din vechime, iar ruinele lor dăinuie și azi, grote, adăposturi primitive în piatră cu rol de locuire și străjuire, altare de rugă, lăcașuri cu funcții magico-religioase și biserițe creștine săpate integral sau parțial în stâncă. Pereții lor conțin urmele unor practici și trăiri spirituale de peste 4-5 milenii. Indiscutabil, zona se leagă de începutul pătrunderii creștinismului la noi, un creștinism popular în formă latină, înglobând și unele „supraviețuiri păgâne”, după expresia lui Mircea Eliade. A existat aici „un vestit ansamblu sihăstresc..., cel mai vechi centru călugăresc cunoscut din Carpați, existent din epoca paleocreștină, secolele IV-VII..., cea mai puternică vatră sihăstrească din centrul țării noastre, după Dacia Pontică (Dobrogea)”¹⁷. S-a dovedit că una dintre aceste așezări a fost în epoca bronzului un loc sacru de inițiere în cadrul unor „rituri de trecere” de la adolescență la tinerețea războinică, pe pereții ei fiind gravate „cca 140 de reprezentări păstrate, majoritatea arme..., databile într-o perioadă de aproape două milenii și jumătate (circa 4000-1500 a. Chr.)”¹⁸. Modestele lăcașuri de sub streășina munților, unele preluate de la geto-daci și de la înaintașii lor, în număr de 12 și alcătuind „deși în mic, un alt Sfânt Munte românesc”¹⁹, au edificat în timp o tradiție de viață monahală care a dus la renașterea isihastă – „cel mai important fenomen spiritual din ultimele 3 secole ale celui de-al doilea mileniu al creștinismului”²⁰. Școala, cărțile și activitățile culturale au înscris printre sursele active ale culturii românești vechi și acest

¹⁶ I. Mândricel, *Izvoare din adâncuri. Începuturile învățământului buzoian la sate*, Ed. C.C.D. , Buzău, 2000, pp. 59-60 și 142.

¹⁷ Arhim. Ioanichie Bălan, *Vetre de sihăstrie românească*, Ed. Institutului Biblic..., București, 1982, p. 13.

¹⁸ Muzeul Județean Buzău, *Un monument din Carpații Orientali cu reprezentări din Preistorie și Evul Mediu: Nucu-, Fundu Peșterii, județul Buzău*, Ed. Istros, Brăila-Buzău, 2012, p. 496.

¹⁹ B. Iorgulescu, *op. cit.*

²⁰ Acad. V. Căndea, *Ecouri ale tradiției spirituale buzoiene în Occident*, în *Vestitorul Ortodoxiei*, nr. 156/16-31 mai 1996 (VIII), p. 3.

minuscul centru din Subcarpații Buzăului. Prin Al. Odobescu, P. Chihaia, prin volumele „Vestigiile rupestre din Munții Buzăului” (1980), „Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților” (1983) și prin monografia arheologică despre Fundu Peșterii sihăstriile rupestre din triunghiul Aluniș-Nucu-Ruginoasa au devenit cunoscute pe plan național și internațional. S-au pronunțat asupra lor reputați teologi (D. Stăniloae, I. G. Coman, Em. Popescu) și istorici români (C. Giurescu, V. Căndea, P. Chihaia și V. Boroneanț).

Numele comunei îl dă satul de reședință, după ce între 1954-1968 ea s-a numit **Râu**, crezându-se că **Bozioru** vine de la familia „de bogătași” Bozioroanu. În realitate, Bozioru este ca și hidronimul Buzău un nume de origine tracă, format din radicalul buz- și sufixul latin -olus. Prin rotacizare, înainte de sec. VII, s-a ajuns la forma Bozioru, cu diminutivul Buzăuioru, adică Buzăul del Mic. Numele s-a dat mai întâi dealului vecin, Vf. Boziorului, pe care creștea boziul (*Sambucus ebulus*). Numele slav al plantei e „buzu”, iar intermediarul bulgăresc „bozova” înseamnă tot loc cu bozii²¹. Bozioru, nume dacic și apoi slav, este deci un toponim motivat, format pe terminologia populară și surprinzând caracteristica cea mai izbitoare (atunci) a locului. Pe lângă vechime, are o incontestabilă singularitate: nici un alt sat din țară nu l-a purtat și nu-l poartă, deși nume înrudite sunt multe. În plus, Bozioru este un nume unic deoarece în întreg spațiul locuit de români (inclusiv diaspora) nu a fost și nu este întâlnit. Dealul este atestat documentar în copiile târzii ale unui act din 1524 și la 1650-1651, iar satul la 1684 și 1699²².

Satul **Scăeni** are o vechime mai mare. După legendă, începuturile i se pierd în negura timpurilor. La vale de el, în Siliște, ar fi fost sat tătăresc. Sătenii au dat „mână de ajutor” în lupta de la Posada (1330), iar după luptă „s-a pripășit” în sat un moș Scăian, Săcuian, alteori Stoian, cu ceata lui de „ungureni”. Păstrându-se „la sânul domniei” (altfel nu se putea, căci era vechi sat de cordon), scăenarii repetă ajutorul și la Rovine (1394), primind acum răsplata domnească.

Toți bătrânii știu că moșia Scăeni a fost danie voievodală dată înaintașilor de Mircea cel Bătrân. Faptul se confirmă nu numai prin tradiție, ci și documentar, acte mult mai târzii făcând referire la „hrisovul răposăților domni Mircea Vvd. și Mihnea Vvd”²³. Dar hrisoavele pierind, întăriri ale lor dăduseră Radu de la Afumați (1524), Moise Vv. (1529-1530), Petru cel Tânăr (1559-1568) și Matei Basarab (1651). Scrise unele după altele și pierdute, cu excepția

²¹ Corneliu Ștefan, *op.cit.*, în vol. *Vestigiile...*, pp. 36-37 și Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Ed. Academiei, București, 1963, pp. 60-61.

²² I. Mândricel, *Scormonind prin cenușa veacurilor*, Ed. Vega, Buzău, 2001, pp. 53-54, 58 și 62; doc. nr. 24, 39 și 51.

²³ Vezi nota 3; doc. reprodus în vol. citat anterior la pp. 92-93, doc. nr. 154.

ultimului²⁴, toate precizau că se dăduse moșie ohabnică în veci Scăenilor „pentru dreaptă și credincioasă slujbă”.

Numele satului apare documentar și în variantele fonetice Scăiani, Săcuiani. Ultima evocă primele veacuri din mileniul al doilea când ardeleni persecutați trec munții și se stabilesc la noi. Ambele sunt toponime sociale provenite din antroponime, numele satelor vechi venind de la al cneazului (proprietarului) cu sufixele -ești, -eni (-iani), pluralele lui -escu și -(e)anu, care indică originea personală a locuitorilor, descendenții întemeietorului sau stăpânului satului. Dacă legendele și documentele indică vechimea satului Scăeni, numele prin forma sa lingvistică îl arată ca pe unul dintre cele mai vechi din zonă, deși documentar e atestat abia la 1543-1545²⁵.

Despre întemeiere, am povestit legenda căpitanilor lui Negru Vodă. Inversând vechimea satelor, bătrânii povesteau că Bozianu a avut 4 băieți și 2 fete. Pe fete le-a măritat cu Torcea și Spoială din Sibiciu, pe care i-a adus gineri în casă. După moartea lui, băieții – Bădocu, Leu, Scăian și Văvălug – au împărțit moșia, dând pe fete la vale, „în gura turcilor”, ei stabilindu-se la Budui, Stâna Leului, Scăeni și Văvălugi; Spoială la Bozioru de Sus și Torcea deasupra, la Mucheni. Bădoca a fost sterp. Leu a omorât un om și, neplătind deșugubina, a fugit în Ardeal. Spre a afla despre năvala dușmanilor, cei din vale – primii expuși – aveau pe Vf. Boziorului un bordei de pândă permanentă. „Își tăiaseră o linie goală prin pădure (coridor) ca să vadă spre gârlă și spre Bălănești”²⁶.

Dealurile au oferit totdeauna condiții bune de trai. De aceea, cercetările arheologice au atestat la Bozioru o lungă continuitate de locuire, începând din neolitic, eneolitic (cultura Gumelnița), din epoca bronzului (cultura Monteoru), din ambele vârste ale fierului și de la populațiile geto-dacice (așezări de tip davă: vatra Scăenilor, Siliște, Găvanele)²⁷. Grotă Fundu Peșterii, de lângă satul Nucu, conservă gravuri dintr-o fază timpurie, situată în jurul anului 4000 a. Chr., când pe versanții carpați evoluau comunități Cucuteni-Tripolie. Etapa de mijloc a reprezentărilor, majoritatea arme din metal, este epoca cuprului și a bronzului timpuriu (circa 3500-2200/2100 a. Chr.). Faza finală aparține bronzului mijlociu (circa 2300/2100-1600/1500 a. Chr.), iar gravurile

²⁴ A.N.I.C., Fond Episcopia Buzăului, București, Cop. XCII bis, f. 14.

²⁵ R. Manolescu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul*, Ed. Științifică, București, 1965, pp 270, 272-274.

²⁶ I. Mândricel, în vol. *Vestigiile rupestre din Munții Buzăului*, Buzău, Arh. St. Buzău, 1980, p. 40.

²⁷ E. M. Constantinescu, *Memoria pământului dintre Carpați și Dunăre*, Ed. Fiat Lux, București, 1999, pp. 51, 100, 113, 128, 224, 243 și Muzeul Județean Buzău, *Buzău. Mică enciclopedie istorică*, Ed. Alpha, Buzău, 2000, pp. 17, 30, 41.

comunităților culturii Monteoru vădesc asemănări cu altele din nordul Italiei, atât ca piese (arme), dar și iconografic. Peste, printre sau alături de reprezentările preistorice s-au realizat inscripții și simboluri creștine aparținând Evului Mediu, când peștera a fost amenajată ca bisericuță a fostului schit Profiru. Concluzia specialiștilor este că „mica grotă de la Nucu oferă o „fereastră” – chiar dacă doar întredeschisă – de privit spre o lume misterioasă, cu o bogată viață religioasă și cu realizări artistice deosebite, noi având datoria de a o conserva și valorifica cultural-științific”²⁸.

Față de realitățile arheologice și reperele istorice discutate, atestările documentare sunt târzii, din sec. al XVI-lea. Primul sat atestat este Ulmet, la 1515, printr-un hrisov de la Neagoe Basarab²⁹. Acest domn (1512-1521) apare și în pomelnicul de la Agaton. În 1524 Radu de la Afumați înnoiește dania către Scăeni pentru ajutor în luptă. Actele care citează din hrisovul său pierdut atestă existența atunci a schiturilor de la Nucu, nominalizând Agatonul, Vf. Boziorului, Vf. Cicilii și satele Nucu și Scăeni. Așa cum am mai arătat, între 1543-1547 registrele vamale ale Brașovului au consemnat oameni din Scăeni intrați cu marfă în oraș³⁰. La 1587 Mihnea Turcitul dăruiește moșie din domeniul voievodat mănăstirilor înfrățite Agaton, Bogoslov și Motnău³¹. În 1596 Mihai Viteazul ctitorește mănăstirea cu biserică de lemn Sf. Gheorghe, atestată în acte la 1638, cu Găvanele, Vornici și Profiru³². Satul Bozioru fusese întemeiat de cetele Spoelești și Torcești ale moșnenilor Scăeni la sfârșitul sec. al XVI-lea. Altă ceată, a Minciuneștilor, roise tot atunci, la Ulmet, Moșești (com. Cozieni) și Crevelești (com. Chiliile).

Schiturile și moșnenii au avut moșii distincte. A moșnenilor începea de sub Dâlma și ajungea în apa Bâscii, înconjurând pe două părți trupul de cca. 500 de ha al schiturilor, aflat spre nord, la hotarul cu Gura Teghii și Brăești. Ca sat moșnenesc, Scăeni „umbra” pe 6 moși – formă de stăpânire în devălmășie a pământului de către toți descendenții primului proprietar (moș). Prin moștenire cetașii se înmulțesc, venitul e mic, iar prin înfrățiri și vânzări „de nevoie” moșnenii și pământurile scad. Documentele sec. XVII-XIX sunt zapise de vânzare-cumpărare, cărți de judecată și de hotărnicie, de blestem pentru aflarea hotarelor, danii, înfrățiri etc. Ele vorbesc despre încălcări și mutări de pietre, de învoieli și mărturii de stăpânire. Analiza mutațiilor imobiliare arată fărâmițarea moșiilor moșnenești și mănăstirești, cotropirea ultimelor și închegarea treptată a

²⁸ *Un monument din Carpații Orientali...*, op.cit., 499.

²⁹ D. R. H. B. *Țara Românească*, ed. cit., vol. II, p. 271.

³⁰ *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, Kronstadt, 3 vol., 1886-1896, indici.

³¹ *Documente privind istoria României* (D. I. R.). B. *Țara Românească*, Sec. XVI, vol. V, Ed. Academiei, București, 1958, pp. 316-317.

³² A.N.I.C., Fond Mănăstirea Bradu, III/7; București, cop. rom. din 1776: III/9.

unui mare domeniu al boierilor Căndești, ajuns apoi la cpt. C-tin Filipescu, la Ianache Văcărescu și dat zestre fiicei Irina la căsătoria cu marele logofăt Nicolae Băleanu³³.

Marile puteri ale locului au fost piatra, lemnul și omul. Conform zicalei „omul sfințește locul”, factorul antropic a supus și s-a impus, folosind resursele și creând ocupații și instalații pentru valorificarea lor – creșterea vitelor și lucrul pământului, cu accent pe pomicultură. Împuținați, moșnenii s-au amestecat cu clăcașii, majoritari la Ulmet, Izvoarele, Găvanele și Nucu. Prin plecări și depopulare naturală, unele sate au murit de moarte bună: Piatra și Gornet. Prin împrăștiere s-a atribuit pământ în câmp, la 100 km. depărtare, născându-se agricultura transhumană, adică pendularea cvasipermanentă deal-șes. Muntenii „bănănaiau” pe drumuri și după 2-3 dejugători duceau la câmp fructe, rachiu, șindrilă, scândură „tăiată în trașcă”, își lucrau pământul și se întorceau aducând grâu și porumb. Terminând cu „frecatul pe drumuri”, mulți s-au colonizat în câmp, la Rușetu, Scânteia, Muntenii Buzău, ținând însă legătura cu cei de acasă. Prelucrarea lemnului a făcut comuna cunoscută în țară în ultimele 2 veacuri, multe lucrări și autori localizând aici pricepuți șindrilari, rotari, dogari, butnari și colăcari³⁴. Documentele arată că meșteri locali au durat din lemn și piatră biserici, mori, pive, dârste și case.

La Bozioru există multe izvoare minerale, cu compoziție diversă, indicate în afecțiuni gastro-duodenale, diabet, reumatisme etc., unele cunoscute și folosite de multă vreme³⁵. Spre a valorifica „plânsul stâncilor” a fost creată în deceniul opt al secolului trecut microstațiunea balneoclimaterică „de interes local” de la Fișici. După o perioadă de glorie, azi motelul de aici se află într-o mult prea lungă reabilitare, iar clădirea băilor aparține unui particular.

Pentru a prezenta aceste două realități, care compun în mare zestrea turistică a localității, un vizitator venit să le vadă după o informare prealabilă, eventual la primărie, va avea de rezolvat mai întâi cazarea. Există o pensiune de două margarete la Bozioru, dar se poate sta și la sătenii din satele de sus ale comunei. Un ghid se poate găsi tot prin primărie, sau – pentru cine a ales satul Nucu drept punct de plecare – se poate apela la tinerii din sat.

În prima zi după instalare, propunem un traseu ușor, de mers cu mașina și pe jos, 5-6 km, 4-5 ore: Bozioru-Pinu-Râu-Bozioru. Pornești din Bozioru și după podul peste Bălăneasa părăsești drumul județean și intri pe gâră. La ultima casă, faci la stânga pe Pineanca, afluentul Bălăneșei. Se trece prin apă și se oprește la **Moara Maicilor**, o poiană pe stânga în care coboară drumul de la

³³ Idem, Fond Achiziții Noi – Cantacuzino, CCC/37; doc. din 1 februarie 1835.

³⁴ *Marele dicționar geografic al României*, vol. I, Ed. Socec, București, 1898, p. 579.

³⁵ Șt. Vasile Episcopescul, *Apele metalice ale Rumâniei Mari...*, Typ. Episcopiei, Buzău, 1837.

Fișici. Dealul Stâna Leului a aparținut fostei mănăstiri Sf. Gheorghe – 105 stânjeni vânduți și dăruiți de moșnenii Scăeni, izlaz, pădure și pășune cu o stână. Ceata Filipoilor vânduse și un vad de moară și de pivă, dar nu permitea maicilor să facă moara. După judecată, ea este ridicată, dar abia începuse măcinișul că arendașul moșiei Pinu reclamă stricarea drumului cu „zăgastrul”, cere daune și amenință cu astuparea digului³⁶. Drumul e reparat, iar moara și piva funcționează până la secularizare, când aflăm că „s-au luat de gârlă”³⁷.

Oprești din nou la vărsarea Gârlei Fișicilor în Pineanca, lângă prima casă. Pe malul de vizavi afli **Sarea Pinului**. Oamenii au decopertat pământul și au dat peste un depozit de sare naturală, din care iau bolovani pentru vite, pentru murături etc. În trecut, ca și azi, sarea era monopol de stat și malurile cu sare (înfundate) sau fântânile sărate erau bine păzite. La Sarea Pinului păzea în 1830 Stan sin Gh. Ciobanu din Bozioru³⁸. Sustragerile erau însă dese – cu spinarea, cu caii, cu căruța, fiecare cum putea. Recuperând paguba, autoritățile aplicau și pedepse: „câte 50 de toege și darea pă chezășie altor săteni pentru bune purtări în viitorime”³⁹.

Treci iar gârla și urci pe după case până sub culmea pădurii. Aici, pe un tăpșan, lângă izvor, afli resturi de cărămidă roșie și dărâmături. Atât a mai rămas din biserica de zid a fostei **Mănăstiri Pinu**, locul fiind marcat de o troiță. Atestat în sec. al XVI-lea, lăcașul fusese ctitorit de boiernașii din Sărata. A avut robi ȝigani, rumâni, moșia Pinu, Dealul Timoiu și jumătate din muntele Penteleu⁴⁰. Adevăratul ei ctitor a fost Matei Basarab care, „văzând că era mănăstirea de lemn și stricată”, a ridicat în 1647-1648 biserica de zid Nașterea Maicii Domnului, ispravnic fiind Radu, căpitan de Buzău. Pisania, adevărată operă de artă, în centru cu stema țării și pe colțuri cu simbolurile celor 4 evangheliști executate în relief plat, se păstrează la Muzeul Național de Istorie⁴¹. În 1694, fiind scăpătată, „pustie și dezvălită”, C-tin Brâncoveanu o încredințează lui Mihalcea Cândescu vel stolnic. Actul arată că Pinu fusese „mai denainte vreamă schitișor prost ca și alte schitișoare ce-s afla împrejurul ei, de-ș ținea la dânsul călugărași sihaștri, iar răposatul moșul domnii meale Matei Basarab Vvd. au făcut această sfântă mănăstire de piatră și s-au chemat muma

³⁶ Arh. Naț. Buzău, Fond Subocărmuirea plaiului Pârscov, 135/1838; doc din 15 august.

³⁷ A.N.I.C., Fond Schitul Ciolanu, București, IV/1 – 1863, f. 56.

³⁸ *Documente privitoare la economia Țării Românești*, vol. I, Ed. Științifică, București, 1958, pp. 456-457.

³⁹ Arh. Naț. Buzău, Fond cit., 12/1831, f. 8; doc. din 5 mai 1832.

⁴⁰ Asupra acesteia, vezi V. Nicolae, *Ctitoriile lui Matei Basarab*, Buc., 1982 și Barbu, G. *Mănăstirea Pinu. Monografie*, Ed. Vega, Buzău, 2006.

⁴¹ Răzvan Theodorescu, *Civilizația românilor între medieval și modern*, vol. II, Ed. Meridiane, București, 1987, pp. 19-20.

tuturor schitișoarelor de acolo”⁴². În 1715 erau 2 schituri: Pinul Mare și Pinul Mic (actuala biserică de mir a satului). Pe timpul invaziilor Pinu a servit ca loc de refugiu populației înstărite din Buzău. A deținut importante manuscrise și cărți care după dezafectare (mijlocul sec. al XIX-lea) s-au risipit, câteva ajungând totuși la B. A. R. (Biblioteca Academiei Române). Spre a vedea **actuala biserică a satului Pinu** urmezi o cărare de-a curmezișul și ieși în drumul ce urcă din gâră. După ce s-a năruit mănăstirea, s-a înălțat în 1872 biserica de azi. Bârnelor de lemn așezate pe fundație de piatră au fost îmbrăcate la exterior cu șipci ca parchetul, lăcuite cu ulei de in, care dau lăcașului un aspect plăcut. Are pridvor închis, pronaos cu 2 turnulețe pătrate, naos cu „sâni”, cu turlă octogonală deasupra și altar decroșat. Interes prezintă păstrarea de la schitul Pinu Mic a unui stâlp de ancadrament din piatră sculptată și a vechii mese a altarului, picior și față tot din piatră, fixată în curte.

Drumul de întoarcere străbate satul, apoi urmează îndărăt apa Pinencii. La vărsarea în Bălăneasa, virezi la stânga, ieși în drumul județean și intri în satul Râu. În centru, **biserica Sf. Voievozi Mihail și Gavriil**. Râu este satul moșnenilor Răureni, desprinși din Scăeni în sec. XVII. Biserica, certificatul de naștere a satului, datează din 1784 și are un plan dreptunghiular simplu, cu pridvor închis și cu absida altarului decroșată. În stânga acestuia, lângă perete, o absidiolă ca o cutie poștală – proscomidia. Inițial, pridvorul era deschis, pe stâlpi, dar a fost închis spre a mări lăcașul. Deasupra naosului, în pod, se înalță o boltă centrală pe nervuri, cu 8 laturi, încheiată cu icoana rotundă a Pantocratorului. Biserica a fost arsă de turci la 1821. Folosind ce se salvase și dând fiecare ce putea, se ridică alta în 1832. Devenind neîncăpătoare, în 1855 se mărește închizând balconul. Pe nadă s-au așezat turlile false. Istoria lăcașului „se citea” după forma și mărimea bârnelor exterioare, acum acoperite cu șipci lăcuite ca parchetul. Are pictură pe foi de tablă realizată în 1910-1912 de pictorul D. Aldescu. Mai vechi și valoroase cele 4 icoane din josul tâmplei. Icoane cu teme și titluri similare are biserica din Petrăchești, de pe Valea Slănicului. Monument istoric și de arhitectură, mărturie a trăiniciei credinței și a geniului constructiv al meșterilor locali. Cu modeste posibilități, perpetuând tradiția, ei au edificat trainic, simplu și frumos⁴³.

Pentru a doua zi propunem un traseu de 7-8 km, nemarcat, 6-7 ore de mers pe jos: Bozioru-Ulmet-Nici-Bozioru de Sus-Bozioru. Străbați satul Izvoarele și urci apoi spre Ulmet. Sate mici, risipite, de foști clăcași mănăstirești ai episcopiei. Între 1832-1848 se arendase Ulmetul și Zăpodia lui Mihai

⁴² A.N.I.C., Mss. 705, București, f. 22 v.

⁴³ I. Mândricel, *Chemarea clopotelor scufundate*, Ed. Vega, Buzău, 2006, pp. 113-126.

Geambașul, fost căpitan de plai, „îndepărtat” pentru nereguli⁴⁴. Diabolic de inventiv în a-i storce pe clăcași de bani și muncă, adevărat șacal agricol, lipsit de scrupule și omenie, dispus „să tragă mălaiul” și în câțiva ani „să se facă om”. După el, satul s-a numit Geambași, nume înlocuit în „obsedantul deceniu” cu Izvoarele. A rămas următoarea glumă: întrebat de un activist de unde este, un sătean spune că e din Geambași. „Dar parcă nu-i mai zice așa”, se miră primul. „Apăi, tovarășe, noi tot așa îi zicem, că noi ăștia de-aici toți suntem geambași”. „Cum așa? Și ce fel de geambășie faceți?” „Păi, uite, eu cumpăr o dublă de mălai, o mănânc cu nevasta și copiii, apoi cumpăr alta și tot așa”. După fosta școală primară, apuci pe drumul din dreapta, „Pân Morogani”. Urci și cobori prin livezi, pe Su’Piatră, ajungi la margine, unde a fost un pod, treci Izvorul Zgâmbaciului, dar nu intri în sat, te abați la dreapta.

Ajuns la Fântâna de la Valea cu Trestia, o iei printre garduri spre Valea cu Teiu. Ieșit la izlaz, de pe culmea estică te cheamă **Babele de la Ulmet**. Sunt vreo 4-6 stânci în formă de ciuperci, două îngemănate. Sub acțiunea erozivă a agenților naturali, stâncile cu o compoziție nisipoasă la bază și mai dură spre vârf, au fost „dăltuite” în timp sub formă de ciuperci, asemănătoare cu Babele din Bucegi. Continui cărarea de culme până ajungi la **Colăcel**. Fantezia denominativă populară a botezat așa un bolovan sculptat de natură sub forma unui colac împletit. Cobori, revii la fântână și apuci spre stânga, către cătunul Nici. După câțiva nuci falnici, pe stânga drumului, se află o stâncă cu un alt colăcel. Spre deosebire de primul, care se profilează pe stâncă asemenea unui basorelief, acesta din margine de drum este scobit în piatră. Tradiția spune că pe lângă stâncile cu colăcei există și chipuri de babe sau moși, împreună cu crucile, acestea conferind sfințenie stâncilor respective. Specialiștii în mitologie au observat că „pe teritoriul locuit de români, majoritatea oronimelor mitice se referă la simulacre argolitice, sau stânci sacre numite babe sau moși, după siluetele lor antropomorfe și legendele lor corespunzătoare; îndeosebi formele de relief montan denumite babe sunt icoane megalitice ce redau diferite variante locale ale legendei Babei Dochia”⁴⁵.

De pe drumul spre Nici, vezi în dreapta pădurile și poienile coborând dinspre Vf. Boziorului: Valea Burtoaii și **Valea Cârtojoaii**, care au legătură cu Mihai Geambașul. Ulmetul era o moșie mijlocie, avea 25 de familii de clăcași, cârciumă și moară de apă, producând un venit de 1200 lei/an⁴⁶. Când clăcașii nu mai puteau plăti dările la stat și la arendaș, fugeau de pe moșie. Într-o „prea plecată jalbă” din 1832 către judecătorie clăcașii Ulmetului semnalau abuzurile, înșelătoriile și bătăile arendașului, dând în final numele a 11 săteni care „își

⁴⁴ A.N.I.C., Mss. 174, București, f. 37 v; doc. din 1833 aprilie f. z.

⁴⁵ Romulus Vulcănescu, *Mitologie românească*, Ed. Academiei, București, 1985, p. 125.

⁴⁶ Arh. Naț. Buzău, Fond Ocârmuirea județului Buzău, 78/1832, f. 58; doc. din 14 sept. 1833.

luaseră lumea în cap” de răul acestuia. Printre ei și baba Dobra Cârtojoaia⁴⁷. Prinsă și „adusă la urmă”, fugise din nou și hălăduia cu sălbăticiunile prin păduri. Pe valea ce-i poartă numele îi duceau mâncare în taină rudele și sătenii mai miloși.

Nici este un grup de 4-5 case, unde s-a stabilit primul Nicu Diaconu și s-au așezat apoi ai săi. Aici, Pe Lacuri, a existat cândva **Schitul Sf. Dumitru**. După legendă, a avut un sfârșit tragic. La un cutremur, pământul s-a săltat și s-a clătinat de câteva ori, apoi o crăpătură a brăzdat curtea, s-a adâncit, a înghițit biserica și chiliile și s-a închis la loc. Balaurul s-a mai zvârcolit, a scuipat nisip și apă, apoi s-a liniștit de parcă nimic nu se întâmplase. Uneori se aud din adâncuri bătăi de toacă și dangăte de clopote. Chemarea clopotelor scufundate a devenit pentru cei de azi îndemn la credință în Dumnezeu și la cunoașterea trecutului⁴⁸. De la Nici ai putea continua drumul pe lângă Vf. Cicilii până la Mușcelul Cărămănesc. Dar, după ce ai admirat în zare profilul satelor Scăeni și Văvălugi, de sub Dealul Tocitorilor, începi să cobori pe Podul lui Ivan, prin livezi și fânețe până la obârșia apei care vine de la Scăeni. Admiri aici **Saliferul Murătoarei** – un microrelief dezvoltat pe structuri salifere (sare și breția sării), presărat cu lapiezuri, rigole, ravene, mici hrube sau depuneri de cristale. Urmezi drumul pe gâră și ajungi la Bozioru de Sus.

Biserica Nașterea Maicii Domnului de aici, prin vechime, formă și arhitectură este o construcție eclesiastică de importanță majoră, vechi monument istoric din „șirul celor mai izbutite și mai demne de apreciat creații ale poporului nostru”⁴⁹.

Prima biserică fusese ridicată la Bozioru de Sus în 1595. Între 1700-1701 obștea înaltă alta, mai jos, pe locul amintit de o cruce. La 1774 este reparată, mărită și mutată mai sus. Până azi a suferit multe intervenții și extinderi spre vest prin închiderea pridvoarelor pe stâlpi (ultima între 1852-1855). Din bârne de stejar prinse la colțuri „în coadă de rândunică”, are planul dreptunghiular simplu, cu altar nedecroșat, în 5 laturi. Inițial fără turlă, azi cu o turlă pătrată pe nada devenită pronaos. Este cea mai veche formă a bisericii de lemn din țară, întâlnită des în zonele creștinismului primar. Acest plan arhaic a fost preluat de la bisericuțele săpate în piatră. Prin el, lăcașul aparține „stilului balcanic de bază” al bisericii de lemn⁵⁰. Și elevația îmbină tipul arhaic de boltire

⁴⁷ Idem, Fond Tribunalul județean Buzău, 1293/1832, f. 2; jalbă nedată.

⁴⁸ I. Mândricel, *Chemarea clopotelor scufundate*, op.cit., p. 8.

⁴⁹ I. Godea și I. Opreș, *Monumente de arhitectură populară din nord-vestul județului Buzău*, în *Monumente istorice și de artă*, nr. 1/1976 (XLV), p. 82.

⁵⁰ I. Cristache-Panait, *Locul bisericii de lemn românești în context european*, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 3-4/1987 (CV), p. 75.

cu cel modern. Sub icoanele realizate în 1910 de D. Aldescu pe foi de tablă, se află pictura din 1774, aplicată direct pe bârne, de o valoare inestimabilă. O minicapodoperă de sculptură țărănească în lemn sunt ușile împărătești: doi cerbi țin în coarne ghivece de trandafiri, ale căror tulpini și flori înconjoară cei 4 evangheliști. Au fost realizate în 3 ani (1852-1855) din lemn de paltin de către Ion Mâncu, plătit de Ion Diaconu Coman⁵¹. Sfânta Masă a Altarului, o lespede masivă pe picior de piatră, are numai 25 de cm înălțime, preotul neputând oficia decât în genunchi. Așa se va fi slujit la vechile biserițe săpate în piatră. Biserica a adus în sat prima carte și a deschis prima școală: în 1838, 10 elevi, candidat Ștefan Popa Oancea, din 1939 în „casă într-adins făcută pentru școală”. Alt învățător, tot fiu de preot, informa în 1874, ca răspuns la Chestionarul arheologic Al. Odobescu, despre sihăstriile rupestre de la Bozioru⁵². În cimitir se află crucea pietrarului Costache Manea din Bozioru, piesă de mare valoare estetică prin construcție și simbolistica reprezentărilor: mâna, uneltele pietrarului și a.⁵³

Al treilea traseu, nemarcat, mers pe jos, 6-7 km, 5-6 ore: Văvălugi-Scăeni și retur, începe Pe Boldorata, imediat lângă Școala primară Fișici, până unde se poate veni cu mașina. Părăsești drumul și urci pe cărarea din dreapta spre sud, pe deasupra Văvălugilor. Ajuns pe culme, străbați o plantație de pin și ești pe **Dealul Tocitorilor**. Poți culege merișor sau afine de pe versantul vestic, spre Gornet. Cărarea de culme duce la gropile unde erau ascunse din timp tocitori cu cereale pentru consum pe durata năvălirilor. Despre acele timpuri revoluate avem o mărturie din 1900 a babei Neacșa din Scăeni, 88 de ani: „Ș-odată a răgnit o nevastă: Turcii, turcii pân Siliște! Și m-a luat mama-n brață ș-am fugit în pădure și noi dă acolo videam pă turci cum pârlea oile la câte două frigări, cât coala, cât coala, grămăjui, că le ierea foame...”⁵⁴. După coborâș, dai în șaua cu drumul ce duce la **Gornet**. Cățun „răsărit” cândva, catalogat apoi de presă „satul cu o singură familie”⁵⁵, azi e complet părăsit datorită îmbătrânirii, plecării tinerilor și dificultăților de trai într-o astfel de căldare. Izvoarele și alunecările au săpat prăpăstii adânci, casele și acareturile s-au năruit devenind odăi, de când stăpânii s-au zburătăcit spre așezări mai „înlesnite”. Dealurile Tocitorilor și Goților străjuiesc din față, Podul Motnăului și Martirea din spate,

⁵¹ Alți informatori dau ca autor un cioban din Paltenu, com. Colți.

⁵² I. Mândricel, *Biserici de lemn din comuna Bozioru*, în *Almanah bisericesc*, Episc. Buzăului și Vrancei, nr. 21/2002, pp. 255-270.

⁵³ Idem, *Crucea pietrarului*, în *Glasul Adevărului*, idem, nr. 68-70/1996 (VII), pp. 56-59; reluat în vol. *Chemarea clopotelor scufundate*, op.cit., pp. 264-268.

⁵⁴ I.A. Candrea, Ov. Densulianu și Th. D. Speranția, *Graiul nostru*, București, 1906-1907, p. 239.

⁵⁵ *Adevărul*, nr. 2207/26 iunie 1997, p. 3

Gornetul văzând soarele doar jumătate de zi. Spre nord a existat până la finele sec. al XVI-lea **Mănăstirea Motnău**, cu hramul Sf. Troiță. Mutată la Cozieni, a mai viețuit 2 veacuri ca **Schitul Cozieni**, din ea rămânând azi **biserica Mărculești**, ridicată de episcopul Chesarie între 1834-1836⁵⁶. Urci o vreme și pe Dealul Goșilor, după ce ai străbătut Podul Gornetului. De când pe aici se pripășiseră niște haiduci (de-ai lui Năchita, se zice), dealul s-a numit al Hoșilor, prin confuzie. De la Piramidă admiră culmile Vătraiului care merg spre Colți și satele pierdute în zare. Te întorci, coborând pe lângă stână în sat, la **biserica Scăeni**, hram „Schimbarea la față”.

Documentele arată că înainte de 1796 în nordul satului fusese ridicată o biserică. Nu era prima biserică a satului și avea hramul „Sf. Dumitru”, preluat după dispariția schitului omonim. „Ca legendă, se spune că această biserică a fost la început de nuele și învălită cu stufu”. I s-a dat foc de un „puțin la minte”, fiind „prea urâtă, iar popa zgârcit”⁵⁷. Din incendiu au scăpat ceva icoane și cărți. Obștea a vândut stânenii „deliului” și în 1796, a ridicat tot acolo o altă biserică. Un destin tragic a dat-o și pe aceasta pradă focului la 1821. În 1828-1831 se ridică biserica actuală, pe alt loc și cu alt hram, așa cum arată pomelnicul scris pe lemn. Vizitatorul admiră cu plăcere planimetria, elevația, detaliile arhitectornice, vechile icoane pe lemn de pe pereți și tâmplă, crucile și monumentele cimitirului. Decorul bisericilor de lemn nu conține realizări artistice notabile, accentul căzând pe funcțional. La Scăeni impresia de prelucrare plăcută a lemnului o dă la pridvor brâul de scândură traforată cu arcade și geamurile rotunde ca niște hublouri ale fațadei. Ele dau celui scăpat din corsetul de beton al clopotniței imaginea unei nave a credinței plutind pe valurile eternității.

La întoarcere urmezi drumul de care și treci pe la Crucea Sergentului. La Văvălugi, în cealaltă margine a satului, tot pe dreapta, găsești **biserica Sf. Nicolae**. Construită între 1809-1814, cu ajutorul călugărilor de la Găvanele, a fost arsă de turci la 1821, fiind refăcută în 1832 de credincioși, preotul Zaharia și monahul Ghedeon. Tâmpla și, parțial, pictura au fost executate cu banii stareșului Bonifatie de la Găvanele. Mărită de 2 ori, ultima dată în 1909-1910. La partea adăugată, pictura pe table de fier a fost realizată de D. și Al. Aldescu. A se observa compartimentarea atipică: dreptunghiul longitudinal reprezintă biserica veche, al doilea dreptunghi, transversal, este nada târzie, iar pridvorul închis, cu intrare pe la sud, ultimul adaos.

⁵⁶ I. Mândricel, *Chemarea clopotelor scufundate*, op.cit., pp. 80-100.

⁵⁷ Arhivele Comisiei Monumentelor Istorice București, Fond C.M.I., dos. 416, Chestionar 4/1921, completat de pr. Șt. Ionescu.

Toate arată limpede că biserica din Văvălugi și cea din Scăeni „aduc noi argumente ale diversității în unitate construcției bisericilor de lemn”⁵⁸, pentru

care și ea este declarată monument istoric și de arhitectură populară⁵⁹.

În ziua a patra propunem o deplasare pe ruta Găvanele-Ruginoasa și retur, 6-7 km, 5-6 ore, cu mașina și pe jos, traseu nemarcat. De la terasa Fișici, spre nord, străbați Găvanele, la margine virezi la dreapta, pe lângă terenul de fotbal și ajungi la fosta **Mănăstire Găvanele**, azi biserică de mir, hram „Adormirea Maicii Domnului”.

Mănăstirea este atestată la începutul sec. al XVII-lea. În 1741 boierii Greceni o închină Episcopiei Buzăului. Așezământ important, cu peste 40 de călugări, în 1791 Mihai Șuțu ridică o biserică de zid, dărmată de cutremurul din 1802. În 1803 începe construirea celei de lemn, pe care o termină de pictat în 1810 Gavril Andronescu din Sibiciu de Jos. „Pomelnicul ctitorilor” și un hrisov domnesc sunt donate B. A. R. de către I. C. Filitti⁶⁰. Găvanele a stăpânit o vreme marea moșie a schiturilor, fiind și ea „mumă” schimnicilor din jur. Supraviețuind secularizării, la finele sec. al XIX-lea era în ruină și a fost desființată în 1903, ultimii 6 călugări fiind mutați la Schitul Găvanu, de pe Valea Slănicului, cu care nu de puține ori fusese confundată.

Biserica de azi e o adevărată bijuterie în lemn. A folosit soluții constructive și rezolvări practice din Moldova și Ardeal, fiind model pentru alte biserici de la deal și de la șes⁶¹. Pictura pe lemn, în stil bizantin, cu influențe răsăritene este de o mare frumusețe și valoare⁶². A avut o însemnată bibliotecă, resturi din ea păstrându-se la B. A. R. (mss. sl. 439, C.r.v. 42/3, „Evanghelie”, Govora, 1642, „Evanghelie”, Snagov, 1697), la Arhivele Naționale și la Arhiepiscopia Buzăului și Vrancei⁶³. Găvanele a fost în trecut un minuscul centru cultural, aici s-au pictat icoane, s-au copiat și împodobit cărți, s-au scris pomelnice. Exemplificăm cu un „Pateric”, manuscris slavo-românesc, copiat la Găvanele la 4 martie 1686 de Neculai Grămăticul și păstrat azi la Biblioteca

⁵⁸ I. Godea, și I. Opreș, *op. și loc. cit.*, p. 81.

⁵⁹ Min. Cult. și Cultelor, Dir. Mon. Ist., Lista monumentelor istorice, 1992, jud. Buzău, A. 10 B 185.

⁶⁰ *Analele Academiei Române*, seria a II-a, Partea administrativă și Desbaterile, tom 37, 1914-1915, p. 195.

⁶¹ Radu Crețeanu, *Bisericile de lemn din Muntenia*, Ed. Meridiane, București, 1968, p. 23.

⁶² I. Mândricel, *Vestigii rupestre și alte locuri magice din Munții Buzăului*, Ed. Victor B. Victor, București, 2008, pp. 41-46.

⁶³ Idem, *Unde carte nu e, nimic nu e*, în *Biblioteca*, nr. 5/1998 (IX), p. 150.

Națională „Metodiu și Chiril” din Sofia, Bulgaria⁶⁴, manuscrisele românești 1306, 1840, 4385 și 5201⁶⁵, toate păstrate la B. A. R.⁶⁶.

Lași mașina la umbră și continui drumul pe care ai venit. Urci și ieși pe un tăpșan cu livezi și fânețe. Ești în fostul cătun Piatra al foștilor ȝigani robi mănăstirești. Ultimul locuitor, moș Toader Bățailă a plecat și el de multă vreme pe drumul fără întoarcere, lăsând câțiva pereți să se mai lupte cu vremea. Urci o pantă, străbați pădurea și ieși în marginea satului **Ruginoasa**. Te întâmpină stânci uriașe, bolovani gata să cadă, o întreagă geologie primară și ostilă. După primele case, urmezi cursul Pârscovelului până la fosta școală. Urci pe lângă pini și stânci până la două terase numite **La Policiori** – niște firide naturale dezvoltate ca niște adăposturi (intrânduri) în treptele structurale ale culmii Ghiociei, cam la 50 m deasupra Pârscovelului. Ambele conțin inscripții, desene și semne din perioada medievală. În fața uneia se află **Scaunul lui Negru Vodă**, care oferă o largă perspectivă asupra văii. Cobori și localnicii te vor îndruma spre **Piatra'Îngăurită** – peșteră naturală amenajată ca locuință și care a servit prin poziția sa ca loc de refugiu. **Biserica din Ruginoasa**, hram Sf. Vasile, s-a ridicat la 1758 de jupan Năstase și fratele său Danciu (alte surse dau anul 1784). În 1914 „s-au tăvăluit și căptușit pereții înăuntru, văpsindu-se peste tot cu cheltuiala și osândia d-lui Stoica S. Măntescu, soția sa Ralița”. Trebuie să ajungi apoi la **Ușa Pietrei** – o firdă în piatră, posibil altar audian de rugă către soare, către lumina necreată sau punct de observație. Este cioplită într-un perete, sub o rocă de intruziune, un bolovan cu altă compoziție decât peretele, așa cum poți să mai vezi doar la Stâlpii Tainitei. La întoarcere, urci puțin pe albia Pârscovelului, până **La Oale** – marmite fluviale unde se spălau oamenii și rufele.

În spatele Stâncii Vulturilor se află **Peștera de la Culmea Pietrei**, o chilie de schimnic distrusă prin prăbușiri repetate. Este lizibil pe un perete anul 7022 (1514). Pe o stâncă alăturată este gravat din puncte un cap de cerb care privește spre Crucea Spătarului, de-a lungul văii Pârscovelului. Pe stânca ce coboară spre apă sunt săpate puncte de sprijin pentru picior. Dacă nu ai oboșit, te poți încumeta să urci pe versantul din fața Oalelor, ocolind stâncile până mai sus, unde poți urca pe ele. Priveliștea de deasupra caselor mărunte din vale răsplătește efortul făcut. Până la mașină urmărm același drum ca la venire.

⁶⁴ Idem, *Însemnări de pe cărți vechi*, în *Analele Buzăului*, Muzeul Jud. Buzău, nr. 2/2010, pp. 85-131.

⁶⁵ Idem, *Un Molitvelnic manuscris de la fosta Mănăstire Găvanele*, în *Almanah bisericesc*, Episc. Buzăului, nr. 32/2012, pp. 245-252.

⁶⁶ Idem, *Mănăstirea Găvanele*, manuscris, pp. 118-119.

Pentru rutele următoare ar fi recomandată cazarea la Nucu. Traseele spre vestigiile rupestre pleacă de aici și se parcurg pe jos. Dacă vii de la Bozioru, Fișici, Găvanele, ieșirile se vor face cu mașina și pe jos.

Pentru ziua a cincea propunem ruta: Vornici-Fundătura-Agaton-Crucea Spătarului-Ghereta-Bucătăria-Țurțudui-Vornici, traseu marcat 8 km, 6-7 ore. Că vii din satul Nucu sau cu mașina pe drumul forestier al Bălencii la Muchea Vornicilor, cobori drumul glodos dintre fâneață și pădure, iar până la Izvorul Fundăturii afli Poiana Vornicilor. **Fostul schit Vornici** s-a aflat în poiană, vegheat de nucii falnici de azi. Istoria lui este ilustrativă pentru fărâmițarea proprietății mănăstirești, cotropirea și risipirea ei de către moșneni (în cazul de față, Minciuneștii). Schit mic, cu 1-3 călugări, atestat la 1638. Aproape pustiu la 1672, când Mihai din Sibiciu și sora sa Neacșa refac biserica și chiliile. Sub Vodă Brâncoveanu, pretinzând că moșii lor au fost ctitori, Minciuneștii încep a-l prăda. Conflictul îi e fatal, ruinându-l și risipind „călugărașii”. Biserica de lemn din 1765 este reconstruită între 1832-1835 de preotul Gheorghe Marin (Ghinea) în sat la Nucu. Prin înproprietărirea din 1865 se șterg și urmele fostelor proprietăți ale schitului⁶⁷.

Fostul **Schit Fundătura** se află în pădure, dincolo de izvor, sub culmile Spătarului și Țurțudui, de unde pare a fi căzut stâncă în care s-a scobit biserița lui. Ea are o singură încăpere cu 3 ferestre și 2 strane ca scăunelele, terminată cu un tip arhaic de altar, ca la Agaton, dar fără perete despărțitor. Afară se văd urmele grinzilor ce susțineau acoperișul care proteja și un pridvor de lemn la intrare⁶⁸. Schit de pustnici, atestat abia în sec. al XVII-lea. A fost subordonat Găvanelor. A deținut locul pe care se afla, ca și alte „12 biserici schitulețe, care fiecare stăpânea câte un petic de loc împrejur”, Divanul cerând în 1783 ca toate acestea să fie date Fundăturii⁶⁹. Mihai Șuțu adună în 1791 toți călugării la Găvanele, iar la Fundătura vin maici. Numărul lor trecând de 12, în 1819 se mărește biserica prin adăugarea părții de lemn. Este chinovie de maici până în 1825, când maicile se mută la Sf. Gheorghe, iar aici sunt aduși călugări bătrâni ce „să hrănesc tot din schitul Găvanile”. În 1846 biserica e reparată și pictată, tâmpla de atunci se păstrează în podul bisericii Nucu. Schitul este desființat la secularizare⁷⁰. În 1871 vizitează ruinele C. D. Aricescu⁷¹, iar în 1890 prof. B.

⁶⁷ Idem, *Schitul Vornici*, în *Almanah bisericesc*, nr. 15-16/1997, ed. cit., pp. 201-209.

⁶⁸ O fotografie a schitului cu acest acoperiș, la Alex. C. Antoniu, *Album general al României*, Dresda și Berlin, Atel. Stegel & Co., partea I, 1901, la B.A.R., Secția Stampe, St. II 1016. Schitul era pustiu, acoperișul de șindrilă deteriorat și în jur se cultiva porumb.

⁶⁹ Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București, inv. 27707; doc. din 10 iunie.

⁷⁰ I. Mândricel, *Fostul schit Fundătura*, în *Almanah bisericesc*, nr. 13-14/1995, ed. cit., pp. 216-223.

⁷¹ Impresiile lui versificate în vol. *Uă preambulare pe munți sau lumea reală și lumea ideală*, Tip. Națională, București, 1872, p. 80.

Iorgulescu vede aici un trunchi de fag cu 12 scobituri pe margini ca străchinile – „trapeza” de vară a schimnicilor⁷².

Un urcuș greu te scoate la Lacul Mistreților, cărarea din stânga, pe lângă ruptura ca o rană a pământului, ducând la **Agaton**. Aici a fost una din cele trei mănăstiri înfrățite cărora în 1587 Mihnea Turcitul le-a dat moșia din jur, care „a fost moșie întreagă și necurățată, ci au curățat-o călugării cu securile, cu foc și cu multă trudă”. Arheologii spun că biserița a fost săpată în piatră în sec. al XIII-lea. În sec. al XV-lea monahul Agaton face din schit o chinovie, viața de obște neînlăturând schimnicia, „nevoiața în peșteri, pietre și strămtori”. La 1524 sunt amintite toponimele Vf. și Crucea lui Agaton, unde moșnenii se învecinau cu schiturile. Monahul trecuse de mult în lumea dreptilor, dacă locurile purtau deja numele lui.

Schitul a fost distrus de tătari în 1596 și refăcut de ctitori mai modești la începutul sec. al XVII-lea. Astăzi sunt mult vizitate aceste ruine. De fapt, sunt 2: Agatonul Vechi sau Dărâmtura și Agatonul Nou sau Biserița. Acesta din urmă păstrează podeaua, peretele sudic, o parte din acoperișul care adăpostește altarul cu cele 2 pomelnice și o chilie alăturată. Pomelnicele amintesc numele lui Matei Basarab, al arhiepiscopului de Buzău Dositei (necunoscut din altă sursă), al monahiei Teodora, al monahului Agaton, ale domnitorilor care au întărit dania lui Mihnea Turcitul și, adăugate printre rânduri mai târziu, ale ctitorilor de-al doilea. Sub biserică se vede un beci-ascunzătoare, cândva mascat de o stâncă. Aici, spune legenda, s-a găsit o mare comoară, probabil odoarele lăcașului⁷³. Iată și relatarea lui Aricescu: „Pe la finele domniei lui Bibescu detronat/ Vizitară astă grotă trei boieri de la, Focșani/, Trei zile după aceea, trecând p-aici doi ciobani/, Un loc gol găsiră-n piatră, locul unei mari comori,/ Ridicată, se-nțelege, de-acei boieri călători”⁷⁴.

Urci de aici la **Crucea Spătarului**. În vârf (1060 m) e amplasată o cruce masivă din piatră de Ciuta.

Capitelul și brațele sunt deteriorate. Are ca motiv decorativ cercul (soarele). O inscripție în slavonă parcă, ilizibilă. În jur, stânci prăbușite, cu ani și inscripții, posibile intrări astupate. Legenda spune că un spătar Cristea a scăpat de năvălitori refugiindu-se aici cu familia și avutul. Drept recunoștință, a adus în vârf cu 12 bivoli crucea. Pe o stâncă este incizat un cap de cerb. Căutătorii de comori invocă o inscripție, azi dispărută, ce preciza la câți pași de

⁷² B. Iorgulescu, *op.cit.*, p. 231.

⁷³ Pavel Chihăia, *Un complex necunoscut de sihăstrie din Munții Buziului din vremea lui Neagoe Basarab*, în *St. și cercet. de ist. artei*, seria „Artă plastică”, tom 20, nr. 1/1973.

⁷⁴ C. D. Aricescu, *op.cit.*, 82.

capul cerbului se găsea o intrare în camera-depozit de dedesubt. În vechime locul s-a numit Crucea lui Agaton.

Coborând pe Piatra Șoimului, găsești trepte în stâncă. Duc la **Ghereta**, care pare o chilie de schimnic sau un observator asupra văii Ruginoasa. Firide, scobituri și lăcașuri de grinzi arată că a avut un perete și acoperiș de lemn. Se presupune că a fost inițial (sec. IV p. Chr.) un altar audian de rugă către soare, apoi o chilie de sihastru. Mai jos, altă așezare: **Bucătăria**. În fața ei o piatră de mormânt cu inscripții și ani. Tavanul înnegrit de fum adăpostește un pat (sau altar) dăltuit în stâncă. Parte din tavan și intrarea s-au prăbușit, de aceea, supozițiile despre încăpere diferă. Te întorci la buza pietrei, ocolești spre stânga crucea și ajungi la Vf. Țurțudui (1030 m), un bun punct de belvedere. Dacă de la Crucea Spătarului vezi Penteleul (1772 m), de la Țurțudui, privești satele comunei și Valea Bălăneșei. Cărarea de lângă vârf pe care ai venit până aici, coboară și te scoate în drumul forestier al Bălencii, la Vornici, lângă mașină.

Ziua a șasea cuprinde o deplasare de la Nucu la Sf. Gheorghe-Piatra'Ngăurită-Lacul Goteș și retur, traseu marcat (triunghi albastru în cerc alb), 8 km, 6-7 ore. Dacă vii cu mașina, o lași la marginea Nucului sau lângă bisericuța de lemn în construcție de la fosta Stână (dacă ai un 4 x 4). Oricum, până la gârlă, te abați la **biserica Nucu**, hram „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului”, fostă înainte biserica schitului Vornici, mutată în sat în prima parte a sec. al XIX-lea. Ultima refacere (1912) i-a adăugat un pridvor deschis pe stâlpi de stejar sculptați care susțin 3 arcade⁷⁵. Tot de atunci și pictura pe foi de tablă. Mai valoroase sunt icoanele pe lemn. Catapeteasma are icoane ale lui D. Andronescu, din 1835, unele plătite de I. Comănoiu. Păstrează, pe lângă icoane aduse de la Vornici și câteva de la Fundătura, vechi, sparte, cu vopseaua căzută. Îngrijit de preoți și enoriași, ultimul lăcaș de lemn de lângă bisericuțele săpate în piatră înfruntă vremea ca brazii plantați de Adrian Purgariu, administratorul Cantacuzinilor, la moartea soției, care odihnește la umbra lor.

Cobori drumul și ajungi la gârlă. La confluența Izvorului Fundăturii cu Gârla Nucului a existat Moara Călugărilor, care a aparținut pe rând Fundăturii, Pinului și Găvanelor. Urcușul până la Sf. Gheorghe se poate face pe gârlă sau pe drumul de care. Pe gârlă poți admira câteva cascade, praguri și marmite, adică tot atâtea forme de eroziune fluvială dezvoltate pe gresii, menilite și disodile. Se zice că ele erau populate cândva cu păstrăvi. Pe drum, sus, printre fânețe și livezi pălângite toamna de urși, vezi 2 șiruri de stânci în luptă cu brazii agățați de ele și urcând în trepte spre cer. Ai ajuns **La Pieptene**. În spatele dinților de piatră, pe cărarea animalelor, se află **Săritoarea** – o groapă naturală (oare?), ascunsă de vegetație, din care nici un animal căzut nu poate ieși singur. O punte

⁷⁵ Radu Crețeanu, *op.cit.*, p. 43.

a suspinelor între viață și moarte cu drept de veto pentru om, care trebuie să mănânce și el. Din stânga miroase a ou clocit, semn că ai ajuns la **Ciuciorul Puturos**. În biserica Nucu este o icoană donată de Petrea Georgescu. Neavând copii, el a crescut pe nepotul său Gică Brăneanu, ajuns avocat la Ploiești. După ce a luat probe de apă și le-a dus la expoziția internațională de la Paris, unde a obținut premiul I și medalia de aur, avocatul a deschis la Ciuciorul Puturos un stabiliment balnear: o clădire din lemn cu etaj, 8 camere luminate cu petromax și jos cu cabine de baie, apa încălzindu-se cu lemne. Prin calitățile terapeutice excepționale ale apei, afacerea era profitabilă și a mers din 1927 până la război. Cutremurul din 1940 a declanșat o alunecare de teren care a rupt casa. „Rămăsurile” le-au luat Drăgheștii de la Bozioru, ca administratori. La ei s-ar afla și medalia de la Paris.

Admiri colțul găurit al Peșterii lui Dionisie și bradul lui Trenk din fața Bisericeței lui Iosif, dar nu te abați pe la ele, urmezi cărarea și intri în pădure: o plantație de pin cu resturi de pomi fructiferi și sălcii mâncate de scorburii. În trecut nu era decât o poiană, în mijloc cu **biserica Mănăstirii Sf. Gheorghe**, în jur case și chilii, pe laturi livezi și grădini de legume. Cuprinsul era flancat de izvoarele Preseaca și Fântâna Rece. Acum între pini se înalță un dreptunghi năpădit de vegetație. Este fundația ultimei biserici a mănăstirii de maici. Un acoperiș de șindrilă apără piciorul și tablia Sfintei Mese a altarului și o cruce care amintește de fostul lăcaș monahal ctitorit de Mihai Viteazul la 1596, la rugămintea episcopului Luca.

În sec. al XVIII-lea primise danii de la moșnenii Scăeni, unii călugăriți aici, practicând un fel de călugărie în civil, la coarnele plugului. Atunci se ridicase și o biserică de zid, distrusă de seisme, de năvăliri sau din alte cauze, căci veacul a fost unul al răutăților, cu suferințe pe toate treptele sociale. În 1805 reintră sub jurisdicția episcopiei, după prădăciunile preteișilor urmași ai ctitorilor. Stareții Macarie și Grigorie ridică, sprijiniți de episcopul Costandie, o biserică de lemn, adăugând hramul Buna Vestire. În 1825 se stabilesc aici maici călugărițe, iar la 1844 biserica e mărită și pictată. În 1871 se aprobă mutarea maicilor la Schitul Barbu, pe Valea Nișcovului. Mănăstirea a păstrat până la strămutare hrisovul de danie al lui Mihnea Vv., cărți, icoane vechi și lada în care se găsisse comoara de la Agaton, lăcașul fiind și el „lavra” schimnicilor din jur. Între 1861-1871 a avut o școală-orfelinat pentru maicile tinere și fete sărace din jur. Una din aceste maici tinere a fost răpită în 1870 de către un locotenent de la Compania de grăniceri Bratocea⁷⁶. În fostele chilii se mutaseră după desființare câteva familii sărace din Nucu, iar biserica este mutată între 1884-1885 de

⁷⁶ A.N.I.C., Fond Min. Cultelor și Instr. Publice, 1469/1865, f. 157-163.

coloniștii plecați din Bozioru la Muntenii Buzău, Ialomița. Ruinele de azi păstrează deci amintirea unui trecut zbuciumat de muncă, suferințe, rugăciuni, împliniri umane și trăiri spirituale pe drumul către Dumnezeu.

Urci cărarea marcată, rămasă din vechiul drum dintre județe și plaiuri până ajungi la **Piatra cu Semne**, un bolovan de zeci de tone, îngropat în pământ. Pe această pagină din cartea naturii „citești” un ciudat poem scris cu picioarele de sălbăticiunile munților: pe piatră se disting clar copite de cerbi, de ciute, brânca ursului, labe de lup, vulpe, mistreț și iepure. Legenda spune că pe când Dumnezeu și Sf. Petre umblau pe pământ să vadă lumea creată au ajuns și pe aceste coclauri. Oameni și animale s-au plâns că, atunci când se întâlnesc, se omoară între ei, de frică nu din dușmănie și L-au rugat să-i ajute. Creatorul le-a promis să-i învețe a se feri unii de alții. Animalelor le-a dat simțuri mai ascuțite, ca să-l afle pe om de departe și să se ferească. Atingând piatra cu toiagul, a înmuiat-o, locatarii pădurii au trecut și au rămas urmele, ca oamenii să le învețe și să se ferească și ei. Dar creaturile Domnului, cuvântătoare și necuvântătoare, învățând sfânta lecție a Pietrei cu Semne, o folosesc și spre a se proteja și spre a se vâna între ele.

După nici 100 de metri ajungi la **Piatra'Ngăurită**, o așezare scobită în stâncă în sec. IV-VI p. Chr. Inițial, cu rol de locuire-adăpostire pe timpul migrațiilor și cotropirilor. Tradiția o crede „de pe vremea hunilor, a barbarilor”. Se vede clar și funcția sa religioasă, având altar primitiv la nord, cu nișe ale proscomidiei și diaconiconului. Afară erau pridvorul de lemn și chiliile. În altar, o cruce de tip latin, care arăta că acolo e casa unui creștin și avea rol apotropaic (de protecție). Biserița a avut hramul Sf. Apostoli și la ea se rugau eremiții din jur. Legende vorbesc și aici despre tuneluri și adăposturi subterane cu comori, motiv pentru care cineva a săpat peștera alăturată.

Cărarea urcă la Crucea lui Toma Tudor. Numele acesta l-am găsit printre ale plătitorilor de icoane din biserica Nucu, la 1912. Avem aici o importantă răscruce care adună și desparte potecile spre satele din jur, cu marcaje pentru fiecare. În jur crește laricele, un conifer cu lemn moale și ace căzătoare. Lăstarul lui e primăvara devreme o trufanda pentru animalele sălbatice. Cu crengile lui uscate (zada) se aprinde focul cu ușurință. Cobori spre dreapta, admiri peisajul spre Gura Teghii și ajungi la **Lacul Goteș** – un ochi de apă de 0,5 ha, așezat într-un con și alimentat de scurgeri de pe versanți și de izvoare de fund. Din el pleacă spre nord un izvorăș cu debit permanent⁷⁷. Poți pescui, face baie, plajă, plimbări cu pluta. Poiana invită la masă, odihnă sau joacă. Pe mal, o cruce în amintirea unui militar înecat. Trupul a fost scos de un scafandru care a declarat că la mijloc adâncimea este mare. Se confirmă astfel legenda lacului fără fund.

⁷⁷ Paul Decei, *Drumețind pe văile apelor repezi*, Ed. Sport-Turism, București, 1989, p. 68.

Lacul s-a aflat în vechime pe moșia Scăeni. Godea/Gotea a fost unul din primii 6 moși ai moșiei Scăeni, zapisele ulterioare precizând: „vând de preste tot hotarul, cu pomi, fâneată, vaduri de moară și piuă, din pădure, din câmp, din apă și din piatră, câtă să va alege partea mea din Goteș”⁷⁸. În lipsa ghidului, te întorci pe unde ai venit.

Ultima zi, înaintea plecării, propune un traseu scurt, marcat, care cuprinde cele mai interesante obiective: Nucu-Fundu Peșterii-Scaunele lui Neștru Vodă-Dionisie Torcătorul-Bisericuța lui Iosif și retur, 4-5 km, 4-5 ore. Ieșirea din Nucu de drumul știut până la Pieptene. De aici se zărește în piatra de pe malul Gârlei Nucului o scobitură. Este **Copăița**. Treci apa și urmezi cărarea care ocolește bazinele de colectare a apei pentru alimentarea comunei. Izvorul de alimentare, acum îngrădit, s-a numit pe vremea C.A.P.-ului Izvorul Vărzăriei, de la leguma care se cultiva aici. O expediție pionierească l-a botezat livresc Izvorul lui Zamolxis, scriind acest nume pe stânca de sub care se naște. Copiii n-au știut că apa avea alt nume: **Izvorul Tămăduirii**. Avea nume, renume și o legendă, păstrate de călugării schitului Profiru din apropiere. Stânca de sub care curge e Piatra Feti, de pe ea s-au aruncat câteva fete ale localnicilor, încolțite de năvălitori. Unde au căzut ele, a fășnit apa cu proprietăți miraculoase. Fără a fi caldă, ea nu îngheață niciodată. Despre puterile ei vorbește însemnarea făcută pe o carte veche a schitului: „Cine face 3 cruci, spune 3 rugăciuni și bea de 3 ori din apa mea înainte de răsărit 33 de zile și apoi de 3 ori 33 de zile în asfințit nu va fi bolnav 33 de ani. Cine face 3 cruci, spune 3 rugăciuni și se scaldă de 3 ori 33 de zile înainte de răsărit și apoi de 3 ori 33 de zile în asfințit se va simți ca la 33 de ani. Cine face și una și alta 33 de ani, nu va fi niciodată bolnav, va muri sănătos, iar sufletul lui va ajunge în rai”.

Peștera sau Fundu Peșterii se găsește pe a doua vale de la izvor. Ea a fost folosită ca bisericuță a fostului schit Profiru. Anterior însă, în vremuri pe care abia ni le putem imagina, a fost un important lăcaș cu funcții magico-religioase. Pereții sunt o „adevărată arhivă istorică și de artă” datorită reprezentărilor de pe ei⁷⁹. Tehnica folosită a fost gravarea, incizia, zgărierea pe perete a obiectului, figurii sau simbolului. Imaginile redau majoritar arme: vârfuri de lănci, de săgeți (sulițe) cu sau fără tijă (coada de lemn), pumnale de diverse tipuri, (probabile) lame de halebarde etc., cu similitudini mai ales în străinătate (Ucraina, Franța, Italia, Peninsula Iberică etc.), dar și alte semne specifice artei rupestre: arcul cu săgeata gata să plece, mâna dreaptă,

⁷⁸ A.N.I.C., Fond Episc. Buzăului, Cop. XCII bis, București, f. 3; doc. din 27 martie 1733.

⁷⁹ V. Boroneanț, *Peștera de la Nucu, Bozioru (jud. Buzău), monument al artei preistorice*, în *Mon. ist. și de artă*, nr. 1/1988 (XIX), pp. 46-60 și *Arheologia peșterilor și a minelor din România*, CIMEC, București, 2000, sub nume.

pentagrama, figuri antropomorfe, unghiuri, triunghiuri, romburi, scări, arbori etc.⁸⁰. Pe lângă aceste semne preistorice majoritare întâlnim și altele din feudalism: cruci, obiecte de cult, nume, litere, ani etc. Din fericire, obiectivul – fără îndoială, nestemata din coroana vestigiilor rupestre ale Buzăului, a beneficiat recent de un studiu modern, pe baze interdisciplinare, realizat de specialiști din țară și din străinătate, din ale cărui concluzii am citat în prima parte. Cert este că ne găsim în fața „unei entități arheologice cu totul remarcabile, în special pentru zona sud-estică a Europei Centrale”. Singularitatea sa rezidă în „extrema raritate a ceea ce ne procură din punct de vedere științific spațiul redus al grotii și zona înconjurătoare”. Cu toate precauțiile necesare, autorii stabilesc niște repere cronologice certe cuprinse între 3600 și 1800/1700 a. Chr. Elementele cele mai timpurii, „de vechi sorginte paleolitică” sunt grupele de linii verticale și oblice. Armele incizate înseamnă „începutul unei noi etape a activității culturale în peșteră”, databilă în epoca cuprului și bronzului timpuriu. Vârfurile de lance și alte arme sunt date la finalul bronzului timpuriu și în cel mijlociu, constituind „ultima manifestare majoră de cult preistoric la Nucu”. Este posibil și un „acord final” din etapa de tranziție de la bronzul mijlociu la cel târziu. Grotă a avut de transmis un mesaj pentru contemporanii gravurilor. „Din neoliticul final până în bronzul mijlociu ea a adăpostit, foarte probabil, tinerii veniți să parcurgă drumul inițierii”. Suprafețele gravate nu sunt expuse razelor directe ale soarelui.

„Reprezentările de la Nucu se cer interpretate ca „depozit de bronzuri”, „depus”, treptat, prin ilustrare, „îngropat” o dată ca ansamblu în interiorul grotii ...”. Centrul de cult de la Nucu nu a putut fi produs sau folosit exclusiv doar de comunitățile locale, după cum nici doar de străinii veniți din altă parte. Grotă și amfiteatrul natural din jur, înconjurat de izvoare cu proprietăți binefăcătoare, au o acustică deosebită, propice pentru ceremonii și ritualuri cu mulțimi. Pentru tinerii aduși în „centrul religios de la Nucu”, centrat pe peștera în formă de vulvă, având mai jos o stâncă în formă de phalus, acesta era „un loc de retragere pentru a face față încercărilor cerute de trecerea la o nouă etapă din viață, deci pentru inițiere”. În concluzie, „elementul extraordinar al acestui centru supraregional de inițiere religioasă constă în ceva „grandios” și „sacru” de un fel cu totul aparte: elementul grandios este redus ca dimensiuni terestre, dar foarte concentrat și nu mai puțin impresionant; elementul sacru este de o simplitate deconcertantă, dar de o intensitate ieșită din comun”⁸¹.

⁸⁰ Un studiu comparativ al semnelor și literelor (alfabetelor), cu vechimea fiecăruia la Arh. Silvia Păun, *Identități europene inedite. Italia-România*, Ed. Tehnică, București, 1996, pp. 21, 41, 42, 117, 124, 128 etc.

⁸¹ *Un monument din Carpații Orientali... - Nucu- Fundu Peșterii, județul Buzău...*, op.cit., pass.

Urcând cca. 50 de m pe talveg, în același perete cu Peștera găsești **Scaunele lui Negru Vodă**. Pe stâncă s-au format de la apele pluviale 3 șanțuri paralele. Deasupra lor, câte o scobitură ca un fotoliu, iar peste ele un scaun mai impozant – „jilțul domnesc”. Dacă pe sol, sub șanțuri, nu ar fi stat nimeni sau ar fi stat 1, 2, 3 căpitani atunci „scaunul” de judecată al lui Negru Vodă ar fi cuprins 3, 6, 9 sau 12 oameni. Legenda spune că după rugă, au băut apă tămăduitoare și au început primul „divan”. Domnitorul le-a mulțumit pentru alungarea tătarilor, i-a dat fiecăruia moșia lui și i-a sfătuit cum să-și așeze satul, le-a amintit datoriile către țara în primejdie și către domnie, le-a dat în grijă pe veci potecile plaiurilor și „cordonul” munților, i-a poftit din nou la închinare, rugă și apă, apoi „i-a slobozit în pace”. Azi orice cale spre scaune a dispărut. Ca să guști bucuria de a sta în ele să-ți lași trupul, mintea și sufletul să se îmbete de aer tare, de legendă și de istorie, ești obligat să folosești frânghia⁸². În spatele scaunelor se află **Peștera Mică**. Nu prezintă urme de locuire. Curentul din interior și hornul ascendent din spatele ei presupun comunicarea cu vârful stâncii, deci un posibil refugiu intempestiv. Pe stâncile din jur, urme de dăltuiri și posibile inscripții.

Cobori, apuci spre dreapta printr-o mocirlă, străbați o poiană cu bolovani (Pietrele lui Solomon) și pe cealaltă culme zărești **Chilia lui Dionisie Torcătorul**. Pintenul terminal în care este săpată seamănă din depărtare cu un cap de om și are în vârf intrarea și ferestrele acestui adăpost din sec. IV-VI p. Chr. Spre a ajunge în „buncărul” lui Dionisie nu cobori, ci urci pe scara care se putea ridica. Are vizibilitate asupra Văii Bordeiului, seamănă cu Ghereta, putând fi tot un altar audian de rugă. Amenajarea ca locuință (chilie) de schimnic este altă etapă de locuire, când tavanul și pereții au fost lutuiți, i s-a săpat spre nord un altar, iar lângă stâncile de jos s-au ridicat chilii de lemn. Are lăcașuri pentru fixat patul, masa și un război de țesut vertical. Dionisie, care i-a dat numele, a locuit-o în sec. al XIX-lea, după care s-a retras și a murit la schitul Cheia. Stâncile din jur sunt arealul ideal și exclusiv pentru garofița de stâncă, o plantă ocrotită. O prăbușire, ca un horn între două falii, te lasă să vezi iarba de jos de la 15-20 de metri.

Cărarea marcată te scoate apoi la **Bisericuța lui Iosif**, cea mai impozantă dintre bisericuțele în piatră de la Nucul. Săpată într-o stâncă uriașă, se conservă ca la început, cu intrarea în trepte precis tăiate. Dispusă S-N, are la mijloc o ușoară gătuire explicabilă prin compartimentare inițială în 2 încăperi sau prin săparea în 2 etape. Pentru îndulcirea condițiilor de locuit, a fost dușumită și pereții lutuiți. Fumul din prima încăpăre ieșea pe un horn ingenios.

⁸² I. Mândricel, *Scaunele lui Negru Vodă*, în *Glasul adevărului*, ed. cit., nr. 128/2002, pp. 165-167.

A doua încăpere (bisericuța) are altar spre nord, prevăzut cu nișele proscomidiei și diaconiconului și cu un lăcaș pentru icoana hramului. La mijloc, o fereastră. Pentru protejarea intrării și ferestrei împotriva scurgerilor de pe stâncă s-au săpat șanțuri în arc frânt (bolta gotică, spun unii, sec. XIV). Deasupra intrării este incizat un pește, simbol paleocreștin. A avut și un pridvor de lemn. Urmele grinzilor acoperișului îngropat în stâncă au lăsat în peretele înclinat un desen perfect simetric. Totul arată că aici a fost o însemnată bisericuță, probabil cea a mănăstirii Sf. Ioan Bogoslov. Datarea ei în sec. IV-VI este unanimă. Iosif, de la care îi vine numele, a fost preot confesor la mănăstirea Sf. Gheorghe. Despre el C. D. Aricescu a lansat unele legende. Dar să-i dăm cuvântul chiar lui: „De-aici trecurăm la grotă lui Iosif cel vestit./ Acea grotă pitorească e într-un bloc de granit./ Închipuiește-ți, amice, o stană de piatră goală,/ De o mărime enormă, în formă piramidală;/ La baza ei e o grotă întocmai ca o cămară,/ Cu răsunet admirabil, cu ferestre și ușcioară./ Aici locui Iosif vreo șase ani și mai bine/ Sub Vodă Alecu Ghica. El mânca prea rar mășline,/ Ci numai pesmeți cu apă; avea și o grădiniță/ Plină cu flori și legume. Când venea vreo cuconică,/ O cinstea cu pește proaspăt din heleșteul din vale,/ Dându-i binecuvântare, iertând păcatele sale./ În șase ani, el o dată din grotă lui a lipsit/ De Mihail Filipescu la Căndești fiind poftit./ De la ăst boier, se vede, un pistol a căpătat,/ Căci se răspândise vorba cum că e foarte bogat./ Într-o noapte-l calcă hoții, focuri pe ferestre dând,/ Iar Iosif dinlăuntru pistolul său descărcând,/ Hoții o tulesc de-a fuga. Schitul este în picioare,/ Clopotele se trag toate, țipete și larmă mare;/ Maicile umplu pădurea. Stărița cu trei nepoate/ În campanator s-ascunde și fac la mătânii toate;/ Surorile prin fânează, rasoforele-n păduri,/ Cele bătrâne în templu și multe prin surpături,/ Toate șezând pitulate până-n revărsat de zori,/ Unele chiar adormiră în livezile cu flori./ De atunci pustnicul nostru ziua în grotă ședea,/ Iar noaptea, doi ani mai bine, în campanator dormea./ S-a strămutat dup-aceea la moșie la Căndești/ Și repauză, în fine, la Schitul de la Rătești./ Această istorioară mi s-a spus de-o cuvioasă,/ Dar vom asculta acuma și cronica scandaloasă:/ Iosif trăia în grotă cum trăiește-un chițoran,/ Precum zice fabulistul, într-un mare parmezan,/ Se bucura mai cu seamă de-al cucoanelor favor/ Fiind al protipendadei favoritul confesor./ El trecea în ochii lumii de un sfânt fără prihană,/ Dar strânsese o avere numai cu bani din pomană;/ Cămaruța lui din grotă era chiar o băcănie:/ Untdelemn, rachiu, vin negru, claponi, icre și piftie;/ În ochii lumii, pro forma, mânca fasole și linte,/ Făcând la cruci și mătânii și la rugăciuni fierbinte;/ Ce mare deosebire între el și-al său patron!”⁸³.

În fața bisericuței se înalță un brad falnic, adevărat catarg al Subcarpaților. În 1871, când Al. Odobescu vizita zona însoțit de pictorul H.

⁸³ C. D. Aricescu, *op. cit.*, pp. 63-64.

Trenk, pe post de „fotoreporter”, în desenele acestuia bradul apare ca pe mijlocul unui voinic⁸⁴. Întrecându-se pe verticală cu stânca și câștigând disputa, bradul lui Trenk înfruntă vremea și cheamă.

Pentru întoarcere, ieși din pădure pe la Ciuciurul puturos, perechea celui de sub Martirea, unde au fost băile lui Brăneanu, cobori la bisericuța de lemn, treci gârla și pe drumul de care ajungi la Nucu.

Orice propunere are o perspectivă binară: este acceptată sau respinsă. Sperăm ca propunerile făcute să fi convins măcar și să fi trezit dorința cunoașterii locurilor prezentate. Că ele vor fi parcurse așa cum s-a propus sau altfel, că vor fi omise unele obiective, alegându-se cele mai importante, că șederea în zonă va fi mai scurtă sau mai lungă, nu este important. Unele locuri au fost omise intenționat, nu fiindcă le-am considerat neimportante, ci spre a lăsa loc și unor surprize. Adăugând că de la Bozioru se deschid căi de acces spre Odăile și Brăești, spre Gura Teghii sau Lopătari, spre Colți, spre Pârscov, Măgura și Valea Tisăului și Chiojdu, vom sintetiza ceea ce este cu adevărat important prin fraza care conduce de multe veacuri acțiunile oamenilor: „Dacă nu crezi, vino să vezi”!

SOME LANDMARKS (BOZIORU COMMUNE, BUZAU COUNTY).

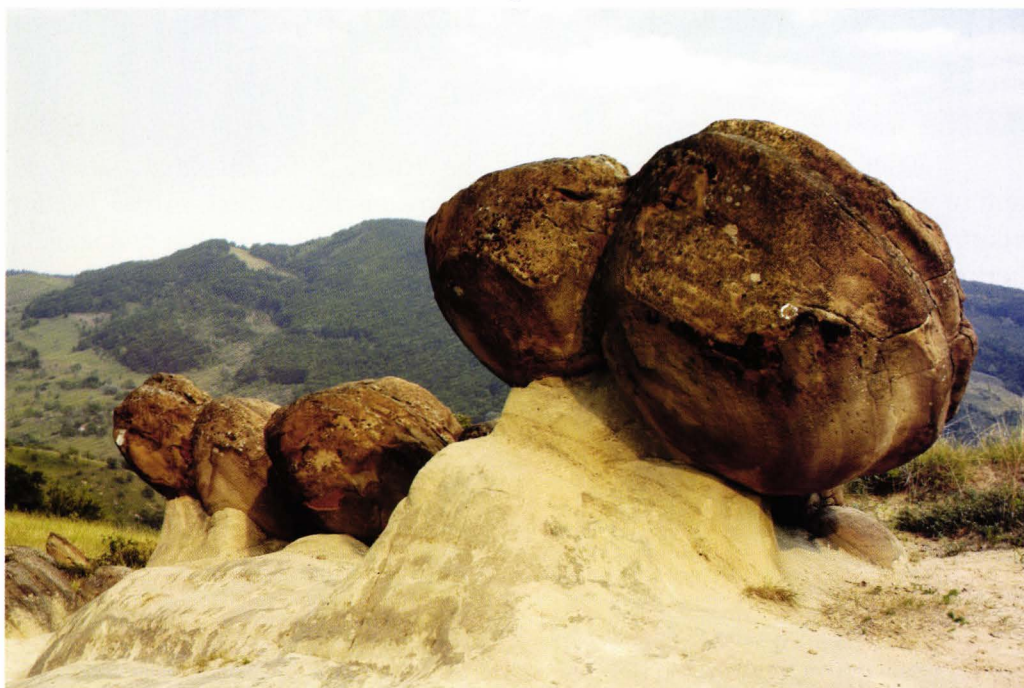
Abstract

After a general presentation of the Buzău Subcarpathians area, the author takes an overview of the well known touristic values in the Bozioru commune. The proposed trails highlight Bozioru's natural, cultural and spiritual heritage. The reader gets familiar with the cave dwellings in Nucu, with some of the natural monuments as well as with the past and current places of worship of the commune – one of the most beautiful and well-known in the country.

⁸⁴ B. A. R., Secția Stampe, St, AD V/162, Trenk, H., *Album*, planșa 11.

Agatonul Nou

Babele de la Ulmet

Biserica Bozioru de Sus

Biserica Găvanele

Biserica sat Nucu

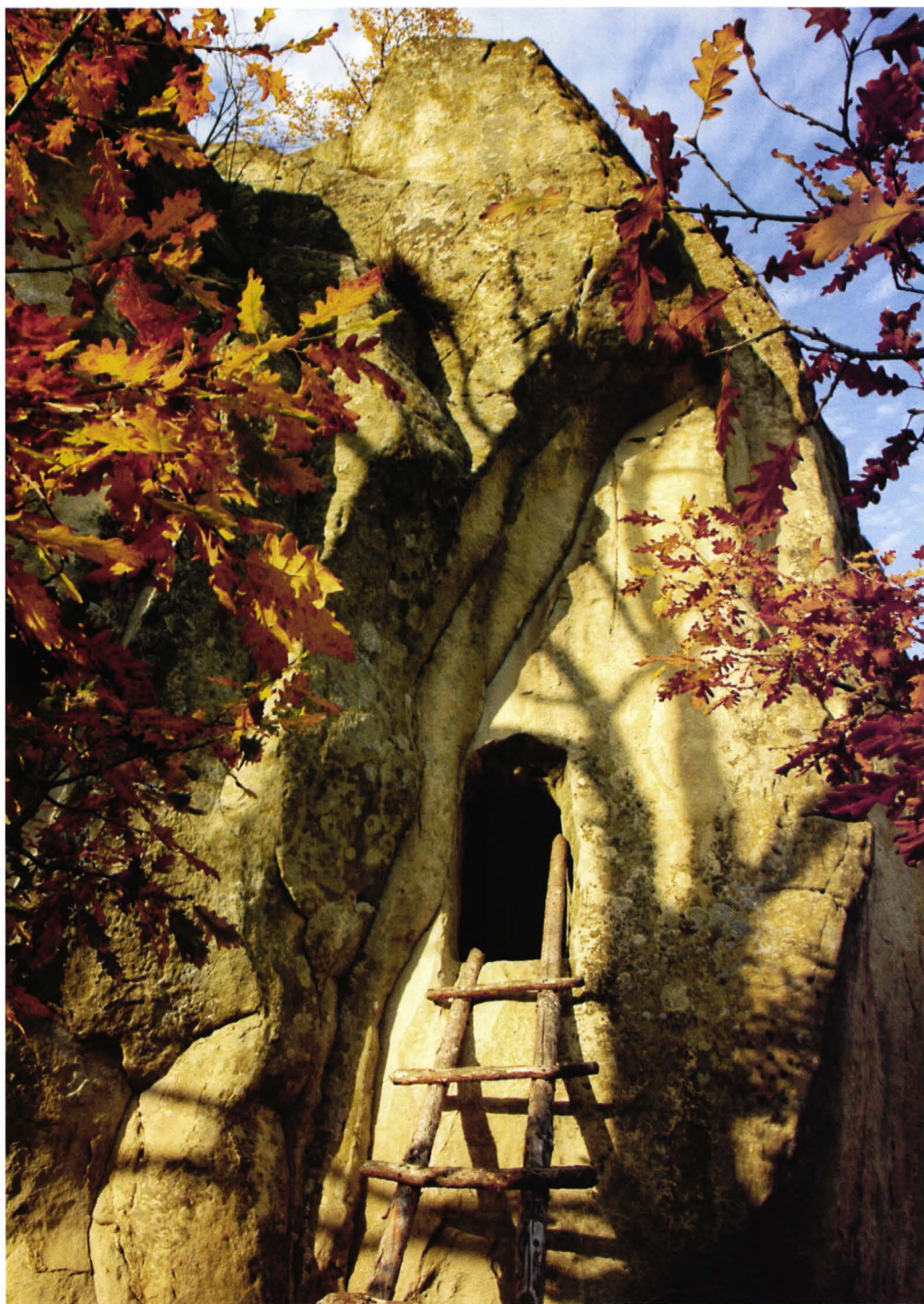

Biserica Sf. Voievozi, sat Râu

<https://biblioteca-digitala.ro>

Bisericuța lui Iosif

Chilia lui Dionisie Torcătorul

Inscripții Fundu Peșterii

Fundu Peșterii

Piatra Îngăurită

Satul Scăieni

Schitul Fundătura